

KODEKS CYWILNY

Komentarz

redakcja naukowa

Małgorzata Balwicka-Szczyrba, Anna Sylwestrzak

Małgorzata Balwicka-Szczyrba, Krzysztof Czub, Filip Czuchwicki
Marcin Glicz, Bartłomiej Gliniecki, Leszek Jantowski
Grzegorz Karaszewski, Beata J. Kowalczyk, Anita Lutkiewicz-Rucińska
Maja Maciejewska-Szałas, Dorota Maśniak, Grzegorz Sikorski
Anna Sylwestrzak, Bartosz Szolc-Nartowski

WYDANIE **2**

KODEKS CYWILNY

Komentarz

redakcja naukowa
Małgorzata Balwicka-Szczyrba, Anna Sylwestrzak

Małgorzata Balwicka-Szczyrba, Krzysztof Czub, Filip Czuchwicky
Marcin Glicz, Bartłomiej Gliniecki, Leszek Jantowski
Grzegorz Karaszewski, Beata J. Kowalczyk, Anita Lutkiewicz-Rucińska
Maja Maciejewska-Szałas, Dorota Maśniak, Grzegorz Sikorski
Anna Sylwestrzak, Bartosz Szolc-Nartowski

Zamów książkę w księgarni internetowej

profinfo.pl
księgarnia internetowa

WYDANIE

2

Stan prawny na 1 lipca 2024 r.

Wydawca
Magdalena Stojek-Siwińska

Redaktor prowadzący
Adam Choiński

Opracowanie redakcyjne
JustLuk

Projekt okładek serii
Wojtek Janikowski, Przemek Dębowski

Komentarze do poszczególnych artykułów napisali:

Małgorzata Balwicka-Szczyrba: art. 1, 44–52, 55¹–55⁴, 97–98, 101–102, 106–108, 140–142, 155–170,
180–181, 187–194, 232–243, 285–291, 296–300, 303–335, 352, 442¹, 596–602, 888–892, 902¹–907

Małgorzata Balwicka-Szczyrba, Anna Sylwestrzak: art. 13, 16, 244–251

Krzysztof Czub: art. 22¹, 43¹–43¹⁰, 70⁴–72¹, 353–383

Filip Czuchwicki: art. 33–43, 835–845, 853–875

Marcin Glicz: art. 109¹–109⁸, 921¹–921¹⁶

Bartłomiej Gliniecki: art. 383¹–396, 535–581, 647–658, 846–852

Leszek Jantowski: art. 117–125, 172, 173–176, 222–231, 405–441, 443–449¹⁰, 758–764⁹, 917–918

Grzegorz Karaszewski: art. 145–150, 152–154, 195–221, 292, 765–773, 876–887, 1012–1087

Beata J. Kowalczyk: art. 56–59, 64–65¹, 532–534, 734–757

Anita Lutkiewicz-Rucińska: art. 8–12, 14–15, 17–22, 25–32, 450–497

Maja Maciejewska-Szałas: art. 60–63, 66–70³, 73–94, 110–116, 945, 949–958

Dorota Maśniak: art. 805–834

Grzegorz Sikorski: art. 498–525, 583–595, 603–626, 709¹–733, 774–804, 919–921

Anna Sylwestrzak: art. 5, 23–24, 53–55, 95–96, 99–100, 103–105, 109, 143–144, 151, 182, 252–284,
293–295, 301–302, 347, 659–709, 893–902, 908–916, 922–944, 946–948, 959–1011

Bartosz Szolc-Nartowski: art. 3, 6–7, 336–346, 348–351, 527–531, 627–646

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2024

ISBN 978-83-8358-577-2

2. wydanie

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.
Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. +48 728 313 462
e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Spis treści

Wykaz skrótów	47
Ustawa z dnia 16 lutego 2007 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2023 r. poz. 1610 ze zm.)	53
KSIĘGA PIERWSZA. CZĘŚĆ OGÓLNA	55
Tytuł I. Przepisy wstępne	57
Art. 1. [Zakres regulacji]	57
I. Zagadnienia wprowadzające	57
II. Stosunek cywilnoprawny	57
Art. 2. (uchylony)	58
Art. 3. [Lex retro non agit]	58
Art. 4. (uchylony)	60
Art. 5. [Nadużycie prawa podmiotowego]	60
I. Istota, funkcja i przesłanki stosowania art. 5	60
II. Klauzula zasad współżycia społecznego i społeczno-gospodarczego przeznaczenia prawa	61
III. Zasady stosowania art. 5	62
IV. Przykłady stosowania art. 5 w ramach poszczególnych działów prawa cywilnego	63
Art. 6. [Onus probandi]	65
Art. 7. [Domniemanie dobrej wiary]	67
Tytuł II. Osoby	70
Dział I. Osoby fizyczne	70
Rozdział I. Zdolność prawna i zdolność do czynności prawnych	70
Art. 8. [Zdolność prawna]	70
I. Pojęcie zdolności prawnej i jej zakres	70
II. Początek zdolności prawnej	71
III. Koniec zdolności prawnej	72
IV. Zagadnienie zdolności prawnej nasciturusa	73
Art. 9. [Domniemanie urodzenia dziecka żywego]	76
Art. 10. [Pełnoletność]	77
I. Uwagi wstępne	77
II. Uzyskanie pełnoletności przez ukończenie lat 18	78
III. Uzyskanie pełnoletności przez zawarcie małżeństwa	79
IV. Uwagi końcowe	81
Art. 11. [Pełna zdolność do czynności prawnych]	81
Art. 12. [Brak zdolności do czynności prawnych]	83
Art. 13. [Ubezważnowolniony całkowicie],	84
I. Ubezważnowolnienie – zagadnienia wprowadzające, kierunek ewentualnych zmian ...	84
II. Przesłanki i skutki ubezważnowolnienia całkowitego	85
Art. 14. [Skutki prawne braku zdolności do czynności prawnych]	86

Art. 15.	[Ograniczona zdolność do czynności prawnych]	88
Art. 16.	[Ubezważnionowolniony częściowo],	89
Art. 17.	[Zgoda na dokonanie czynności prawnej przez osobę ograniczoną w zdolności do czynności prawnych]	90
Art. 18.	[Brak zgody na dokonanie czynności prawnej przez osobę ograniczoną w zdolności do czynności prawnych]	94
Art. 19.	[Jednostronna czynność prawna bez wymaganej zgody]	97
Art. 20.	[Umowy w drobnych bieżących sprawach]	97
Art. 21.	[Rozporządzanie zarobkiem]	99
Art. 22.	[Przedmioty oddane do swobodnego użytku]	101
Art. 22 ¹ .	[Konsument]	104
Art. 23.	[Dobra osobiste człowieka]	107
	I. Pojęcie i ogólne cechy dóbr osobistych	107
	II. Katalog dóbr osobistych	108
	III. Istota kumulatywnej ochrony dóbr osobistych	112
Art. 24.	[Ochrona dóbr osobistych]	112
	I. Konstrukcja prawna ochrony dóbr osobistych	113
	II. Przesłanki ochrony dóbr osobistych	113
	III. Środki ochrony dóbr osobistych	115
Rozdział II. Miejsce zamieszkania		116
Art. 25.	[<i>Domicilium</i>]	116
Art. 26.	[<i>Domicilium</i> dziecka]	119
Art. 27.	[<i>Domicilium</i> osoby pozostającej pod opieką]	120
Art. 28.	[Zasada jednego miejsca zamieszkania]	121
Rozdział III. Uznanie za zmarłego		122
Art. 29.	[Uznanie za zmarłego]	122
Art. 30.	[Uznanie za zmarłego w związku z katastrofą]	123
Art. 31.	[Domniemanie chwili śmierci]	125
Art. 32.	[Domniemanie śmierci jednocześnie]	127
Dział II. Osoby prawne		129
Art. 33.	[Osoby prawne]	129
Art. 33 ¹ .	[Jednostki organizacyjne niebędące osobami prawnymi]	131
Art. 34.	[Podmiotowość Skarbu Państwa]	133
	I. Skarb Państwa	133
	II. Państwowe osoby prawne	134
Art. 35.	[Przepisy ustrojowe]	134
Art. 36.	(uchylony)	135
Art. 37.	[Chwila uzyskania osobowości prawnej]	135
Art. 38.	[Reprezentacja]	136
Art. 39.	[Rzekomy organ osoby prawnej]	137
Art. 40.	[Odpowiedzialność za zobowiązania]	138
Art. 41.	[Siedziba]	138
Art. 42.	[Kurator osoby prawnej]	139
Art. 42 ¹ .	[Okres, na jaki ustanawia się kuratora osoby prawnej; wniosek kuratora o rozwiązanie osoby prawnej]	140
Art. 43.	[Ochrona dóbr osobistych osób prawnych]	140
Dział III. Przedsiębiorcy i ich oznaczenia		141
Art. 43 ¹ .	[Przedsiębiorca]	141
Art. 43 ² .	[Firma]	144
Art. 43 ³ .	[Czytelność firmy]	147
Art. 43 ⁴ .	[Firma osoby fizycznej]	150
Art. 43 ⁵ .	[Firma osoby prawnej]	151
Art. 43 ⁶ .	[Firma oddziału osoby prawnej]	151
Art. 43 ⁷ .	[Zmiana firmy]	153

Art. 43 ⁸ .	[Kontynuacja firmy]	153
Art. 43 ⁹ .	[Zakaz zbywania]	154
Art. 43 ¹⁰ .	[Ochrona prawa do firmy]	155
Tytuł III. Mienie		158
Art. 44.	[Pojęcie mienia]	158
I. Mienie		158
II. Pojęcie majątku a pojęcie mienia		158
Art. 44 ¹ .	[Mienie państwowe]	159
I. Rys historyczny		159
II. Mienie państwowe		160
Art. 45.	[Rzeczy]	160
I. Rzecz		160
II. Najważniejsze podziały rzeczy		162
Art. 46.	[Nieruchomości]	163
I. Nieruchomości – wprowadzenie		163
II. Nieruchomości gruntowe		163
III. Nieruchomości budynkowe		164
IV. Nieruchomości lokalowe		165
Art. 46 ¹ .	[Nieruchomości rolne]	165
Art. 47.	[Część składowa]	167
Art. 48.	[Części składowe gruntu]	168
I. Zasada <i>superficies solo cedit</i>		168
II. Części składowe gruntu		169
Art. 49.	[Urządzenia przesyłowe]	170
I. Pojęcie i istota urządzenia przesyłowego		170
II. Artykuł 49 § 1 jako wyjątek od zasady <i>superficies solo cedit</i>		172
III. Własność urządzeń przesyłowych		173
IV. Roszczenie o nabycie własności urządzeń przesyłowych		174
Art. 50.	[Prawa związane z własnością nieruchomości]	175
Art. 51.	[Przynależność]	176
Art. 52.	[Związek przynależności z rzeczą główną]	177
Art. 53.	[Pożytki rzeczy]	177
Art. 54.	[Pożytki prawa]	178
Art. 55.	[Uprawnienia do pobierania pożytków]	179
Art. 55 ¹ .	[Przedsiębiorstwo – definicja]	180
Art. 55 ² .	[Czynność prawna obejmująca przedsiębiorstwo]	182
Art. 55 ³ .	[Gospodarstwo rolne – definicja]	183
Art. 55 ⁴ .	[Odpowiedzialność nabywcy przedsiębiorstwa lub gospodarstwa]	185
Tytuł IV. Czynności prawne		187
Dział I. Przepisy ogólne		187
Art. 56.	[Skutki czynności cywilnoprawnej]	187
Art. 57.	[Nieograniczona rozporządzalność prawem zbywalnym]	189
Art. 58.	[Nieważność bezwzględna; Klauzula salwatoryjna]	190
Art. 59.	[Bezskuteczność względna umowy]	193
Art. 60.	[Oświadczenie woli]	195
Art. 61.	[Chwila złożenia i skuteczność odwołania]	196
Art. 62.	[Utrzymanie w mocy oświadczenia woli]	198
Art. 63.	[Zgoda osoby trzeciej]	198
Art. 64.	[Konstytutywne orzeczenie sądu]	200
Art. 65.	[Wykładnia oświadczeń woli]	201
Art. 65 ¹ .	[Oświadczenia inne niż oświadczenia woli]	204
Dział II. Zawarcie umowy		206
Art. 66.	[Oferta]	206
I. Zawarcie umowy – uwagi ogólne		206

II. Pojęcie i charakter oferty	206
III. Związanie ofertą	210
Art. 66 ¹ . [Oferta w handlu elektronicznym]	214
I. Oferta w postaci elektronicznej – uwagi ogólne	214
II. Zakres zastosowania	214
III. Potwierdzenie otrzymania oferty w postaci elektronicznej	216
IV. Obowiązki informacyjne	218
Art. 66 ² . [Odwołanie oferty między przedsiębiorcami]	220
I. Odwołanie oferty w stosunkach między przedsiębiorcami	220
II. Zakres zastosowania	220
III. Sposób i termin odwołania oferty	221
IV. Wyłączenie dopuszczalności odwołania oferty	222
Art. 67. [Opóźnione oświadczenie oblata]	222
I. Spóźnione przyjęcie oferty	222
II. Wysłanie w czasie właściwym oświadczenia woli o przyjęciu oferty	222
III. Uznanie umowy za niezawartą	223
Art. 68. [Kontroferta]	224
I. Zasada lustrzanego odbicia, kontroferta	224
II. Zakres zastosowania	224
III. Szczególna reguła interpretacyjna	225
Art. 68 ¹ . [Modyfikujące przyjęcie oferty przez przedsiębiorcę]	226
I. Modyfikujące przyjęcie oferty – uwagi ogólne	226
II. Zakres zastosowania	226
III. Modyfikacje niezmienną istotnie treści oferty	227
IV. Skutki odpowiedzi oblata na ofertę	228
V. Wyłączenia	228
Art. 68 ² . [Milczące przyjęcie oferty przez przedsiębiorcę]	230
I. Milczące przyjęcie oferty – uwagi ogólne	230
II. Zakres zastosowania	230
III. Brak niezwłocznej odpowiedzi oblata	232
IV. Skutki milczącego przyjęcia oferty	232
Art. 69. [Konkludentne przyjęcie oferty]	233
I. Konkludentne przyjęcie oferty – uwagi ogólne	233
II. Zakres zastosowania	233
III. Skutki zachowania oblata	235
Art. 70. [Chwila i miejsce zawarcia umowy]	235
I. Uwagi ogólne	235
II. Czas zawarcia umowy	236
III. Miejsce zawarcia umowy	237
Art. 70 ¹ . [Aukcja i przetarg]	239
I. Uwagi ogólne	239
II. Ogłoszenie aukcji albo przetargu	240
III. Skutki prawne ogłoszenia aukcji albo przetargu	242
Art. 70 ² . [Postępowanie aukcyjne]	244
I. Uwagi ogólne	244
II. Związanie ofertą	245
III. Zawarcie umowy	245
IV. Obowiązek zawarcia umowy	246
Art. 70 ³ . [Postępowanie przetargowe]	247
I. Uwagi ogólne	247
II. Związanie ofertą	247
III. Zawarcie umowy	248
Art. 70 ⁴ . [Wadium]	250
I. Pojęcie i konstrukcja prawna wadium	250

II. Funkcje wadium	251
III. Zastrzeżenie wadium	251
IV. Skutki zastrzeżenia wadium	252
V. Regulacje szczególne	254
Art. 70 ⁵ . [Roszczenie o unieważnienie umowy]	255
I. Uwagi wstępne	255
II. Podmioty uprawnione do żądania unieważnienia umowy	256
III. Przesłanki unieważnienia umowy	256
IV. Skutki unieważnienia umowy	257
V. Regulacje szczególne	258
Art. 71. [Ogłoszenia, reklamy, cenniki]	258
I. Artykuł 71 jako reguła interpretacyjna	258
II. Brak zobowiązania i stanu związania zaproszeniem	259
III. Regulacje szczególne	259
Art. 72. [Negocjacje]	259
I. Ogólna charakterystyka negocjacji	259
II. Porozumienia przedkontraktowe	260
III. Zawarcie umowy	261
IV. Odpowiedzialność przedkontraktowa	262
Art. 72 ¹ . [Tajemnica negocjacji]	264
I. Pojęcie informacji poufnych	264
II. Udostępnienie informacji poufnych w toku negocjacji	265
III. Ochrona informacji poufnych	266
Dział III. Forma czynności prawnych	268
Art. 73. [Sankcje za niezachowanie przepisanej formy]	268
I. Uwagi ogólne	268
II. Typy formy czynności prawnej	269
III. Skutki prawne niezachowania zastrzeżonej formy szczególnej czynności prawnych	270
Art. 74. [Forma <i>ad probationem</i>]	271
Art. 75. (uchylony)	273
Art. 75 ¹ . [Forma zbycia, wydzierżawienia, użytkowania przedsiębiorstwa]	273
Art. 76. [Forma szczególna]	274
Art. 77. [Forma umowy uzupełniającej lub zmieniającej]	274
Art. 77 ¹ . [Pismo potwierdzające]	276
Art. 77 ² . [Forma dokumentowa]	279
Art. 77 ³ . [Dokument]	280
Art. 78. [Zwykła forma pisemna]	281
I. Sposób sporządzenia formy pisemnej	281
II. Dokonanie jednostronnej czynności prawnej i zawarcie umowy w formie pisemnej	288
Art. 78 ¹ . [Forma elektroniczna]	289
Art. 79. [Oświadczenie woli osoby niemogącej pisać]	290
Art. 80. (uchylony)	291
Art. 81. [Data pewna]	291
Dział IV. Wady oświadczenia woli	292
Art. 82. [Stan wyłączający świadome albo swobodne podjęcie decyzji i wyrażenie woli]	292
I. Uwagi ogólne	292
II. Stan wyłączający świadome powzięcie decyzji i wyrażenie woli	293
III. Stan wyłączający swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli	293
IV. Skutki prawne stanu wyłączającego świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli	294
V. Regulacje szczególne	295

Art. 83. [Pozorność oświadczenia woli]	296
I. Uwagi ogólne	296
II. Pojęcie i rodzaje pozorności	298
III. Ochrona osób trzecich przed skutkami pozorności	301
Art. 84. [Błąd]	301
I. Pojęcie błędu	301
II. Przesłanki błędu prawnie doniosłego	303
III. Skutki prawne błędu	305
IV. Regulacje szczególne	305
Art. 85. [Zniekształcenie oświadczenia woli przez posłańca]	305
Art. 86. [Podstęp]	306
I. Uwagi ogólne	306
II. Pojęcie podstępu	307
III. Podstęp osoby trzeciej	309
IV. Skutki prawne podstępu	310
Art. 87. [Groźba]	310
I. Uwagi ogólne	310
II. Pojęcie groźby	311
III. Przesłanki groźby	312
IV. Skutki prawne groźby	314
V. Regulacje szczególne	315
Art. 88. [Uchylenie się od skutków prawnych]	315
Dział V. Warunek	317
Art. 89. [Czynności cywilnoprawne pod warunkiem]	317
I. Pojęcie warunku	317
II. Rodzaje warunków	317
III. Dopuszczalność zastrzeżenia warunku	318
Art. 90. [Brak mocy wstecznej czynności cywilnoprawnych pod warunkiem]	319
Art. 91. [Zakres uprawnień]	319
Art. 92. [Czynności <i>pendente condicione</i>]	320
Art. 93. [Fikcja nieziszczenia się warunku]	321
Art. 94. [Warunek zabroniony]	321
Dział VI. Przedstawicielstwo	322
Rozdział I. Przepisy ogólne	322
Art. 95. [Istota przedstawicielstwa]	322
Art. 96. [Źródła umocowania]	323
Art. 97. [Osoba czynna w lokalu przedsiębiorstwa]	325
I. Umocowanie dla osoby czynnej w lokalu przedsiębiorstwa	325
II. Przesłanki zastosowania art. 97	325
Rozdział II. Pełnomocnictwo	326
Art. 98. [Pełnomocnictwo ogólne]	326
I. Istota pełnomocnictwa	326
II. Pełnomocnictwo ogólne	327
III. Pełnomocnictwo rodzajowe	328
IV. Pełnomocnictwo do poszczególnych czynności prawnej	328
Art. 99. [Forma pełnomocnictwa]	329
Art. 100. [Pełnomocnik o ograniczonej zdolności do czynności prawnych]	329
Art. 101. [Odwołanie pełnomocnictwa]	330
I. Wygaśnięcie pełnomocnictwa w ogólności	330
II. Odwołanie pełnomocnictwa	330
III. Pełnomocnictwo nieodwołalne	331
IV. Pełnomocnictwo niewygasające po śmierci mocodawcy	331
V. Pełnomocnictwo niewygasające po śmierci pełnomocnika	332
Art. 102. [Obowiązek zwrotu dokumentu]	332

Art. 103. [Falsus procurator]	333
Art. 104. [Nieważność jednostronnej czynności prawnej]	335
Art. 105. [Osoba, której pełnomocnictwo wygasło]	335
Art. 106. [Pełnomocnictwo substytucyjne]	336
I. Istota pełnomocnictwa substytucyjnego	336
II. Możliwość ustanowienia pełnomocnika substytucyjnego	337
III. Zakres i sposób działania pełnomocnika substytucyjnego	337
IV. Wygaśnięcie pełnomocnictwa substytucyjnego	337
Art. 107. [Działanie kilku pełnomocników]	338
I. Wielość pełnomocników	338
II. Pełnomocnictwo łączne	339
Art. 108. [Pełnomocnik jako druga strona czynności prawnej]	339
I. Pełnomocnik jako druga strona czynności prawnej	339
II. Pełnomocnik reprezentujący obie strony czynności prawnej (podwójne pełnomocnictwo)	340
III. Inne rodzaje pełnomocnictw a czynność z samym sobą	341
IV. Stosowanie art. 108 <i>per analogiam</i>	341
Art. 109. [Odpowiednie stosowanie]	342
Rozdział III. Prokura	342
Art. 109 ¹ . [Prokura]	342
I. Istota prokury	342
II. Związek prokury z prowadzeniem przedsiębiorstwa	345
III. Niedopuszczalność ograniczeń prokury	346
Art. 109 ² . [Forma ustanowienia prokury; prokurent]	347
Art. 109 ³ . [Ograniczenie uprawnień prokurenta]	348
Art. 109 ⁴ . [Prokura łączna, samoistna i mieszana]	350
I. Prokura łączna	350
II. Reprezentacja mieszana z udziałem prokurenta	351
III. Prokura łączna z osobą uprawnioną do reprezentacji przedsiębiorcy	351
Art. 109 ⁵ . [Prokura oddziałowa]	352
Art. 109 ⁶ . [Zakaz przenoszenia prokury]	353
Art. 109 ⁷ . [Odwołanie prokury i wygaśnięcie prokury]	354
I. Odwoływalność prokury	354
II. Wygaśnięcie prokury	355
Art. 109 ⁸ . [Zgłoszenie ustanowienia prokury i wygaśnięcia prokury do CEIDG lub KRS]	357
Art. 109 ⁹ . (uchylony)	358
Tytuł V. Termin	359
Art. 110. [Sposób obliczania terminów]	359
I. Pojęcie terminu	359
II. Charakter i zakres stosowania przepisów o obliczaniu terminu	359
III. Termin zastrzeżony w treści czynności prawnej	360
Art. 111. [Termin w dniach]	361
Art. 112. [Termin w tygodniach, miesiącach, latach]	362
Art. 113. [Początek, środek, koniec miesiąca]	363
Art. 114. [Liczba dni w miesiącu i roku]	363
Art. 115. [Dzień ustawowo wolny od pracy]	364
Art. 116. [Odpowiednie stosowanie przepisów o warunku]	365
Tytuł VI. Przedawnienie roszczeń	367
Art. 117. [Przedawnienie roszczeń majątkowych]	367
I. Uwagi ogólne	367
II. Skutki wpływu terminu przedawnienia	371
III. Zrzeczenie się zarzutu przedawnienia	373

Art. 117 ¹ . [Nieuwzględnienie upływu terminu przedawnienia roszczenia wobec konsumentów]	377
Art. 118. [Terminy przedawnienia]	378
I. Uwagi ogólne	378
II. Przepisy intertemporalne	379
III. Roszczenia o świadczenia okresowe	380
IV. Roszczenia związane z prowadzeniem działalności gospodarczej	380
Art. 119. [Zakaz skracania i przedłużania]	381
Art. 120. [Początek biegu terminu przedawnienia]	382
I. Uwagi ogólne	382
II. Przedawnienie roszczeń, gdy wymagalność zależy od czynności uprawnionego	382
III. Przedawnienie roszczeń o zaniechanie	383
IV. Przedawnienie roszczeń kredytobiorców i kredytodawców	383
Art. 121. [Zawieszenie biegu terminu przedawnienia]	384
I. Uwagi ogólne	385
II. Zawieszenie biegu przedawnienia roszczeń dzieci przeciwko rodzicom	385
III. Zawieszenie biegu przedawnienia roszczeń osób niemających pełnej zdolności do czynności prawnych przeciwko osobom sprawującym opiekę lub kuratelę	385
IV. Zawieszenie biegu przedawnienia roszczeń, które przysługują jednemu z małżonków przeciwko drugiemu	386
V. Zawieszenie biegu przedawnienia roszczeń z uwagi na siłę wyższą (<i>vis maior</i>)	386
VI. Zawieszenie biegu przedawnienia z uwagi na mediację	388
VII. Zawieszenie biegu przedawnienia przez czas trwania postępowania pojednawczego	388
Art. 122. [Przedawnienie względem osoby niemającej pełnej zdolności do czynności prawnych]	388
Art. 123. [Przerwanie biegu terminu przedawnienia]	389
I. Uwagi ogólne	389
II. Przerwanie biegu przedawnienia poprzez działania uprawnionego (pkt 1)	389
III. Przerwanie biegu przedawnienia przez uznanie roszczenia (pkt 2)	392
Art. 124. [Skutki przerwania przedawnienia]	394
Art. 125. [Przedawnienie roszczeń stwierdzonych prawomocnym orzeczeniem albo ugodą sądową]	395
KSIĘGA DRUGA. WŁASNOŚĆ I INNE PRAWA RZECZOWE	397
Tytuł I. Własność	399
Dział I. Przepisy ogólne.	399
Art. 126–139. (uchylone)	399
Dział II. Treść i wykonywanie własności	399
Art. 140. [Uprawnienia właściciela]	399
I. Koncepcja własności – uwarunkowania historyczne i prawne	399
II. Własność – istota i treść	400
III. Granice własności	402
Art. 141. (uchylony)	403
Art. 142. [Odwrócenie grożącego niebezpieczeństwa]	403
I. Stan wyższej konieczności	403
II. Obowiązek odszkodowawczy	404
Art. 143. [Granice własności gruntu]	405
Art. 144. [Zakaz immisji]	405
Art. 145. [Droga konieczna]	407
Art. 146. [Ustanowienie służebności osobistej]	421
Art. 147. [Zakaz prowadzenia robót grożących utratą oparcia]	422
Art. 148. [Owoce opadłe na grunt sąsiedni]	423
Art. 149. [Wejście na grunt sąsiedni]	423

Art. 150.	[Korzenie, gałęzie, owoce]	423
Art. 151.	[Przekroczenie granicy przy wznoszeniu budynku]	425
Art. 152.	[Współdziałanie przy rozgraniczeniu]	427
Art. 153.	[Postępowanie rozgraniczeniowe]	427
Art. 154.	[Mury, płoty, miedze, rowy]	433
Dział III. Nabycie i utrata własności		434
Rozdział I. Przeniesienie własności		434
Art. 155.	[Umowa przenosząca własność]	434
Art. 156.	[Zasada przyczynowości]	436
Art. 157.	[Przeniesienie własności nieruchomości]	437
Art. 158.	[Forma przeniesienia własności nieruchomości]	438
Art. 159–165.	(uchylone)	439
Art. 166.	[Prawo pierwokupu]	439
Art. 167–168.	(uchylone)	441
Art. 169.	[Nabycie ruchomości od nieuprawnionego]	441
I.	Nabycie własności rzeczy ruchomej zbywanej przez nieuprawnionego	441
II.	Nabycie własności rzeczy zagubionej, skradzionej lub utraconej w inny sposób	442
III.	Rzeczy wpisane do Krajowego Rejestru Utraconych Dóbr Kultury	442
Art. 170.	[Wygaśnięcie obciążeń]	443
Art. 171.	(uchylony)	443
Rozdział II. Zasiedzenie		443
Art. 172.	[Przesłanki zasiedzenia]	443
I.	Uwagi ogólne	443
II.	Przedmiot zasiedzenia	445
III.	Przesłanki zasiedzenia – zagadnienia ogólne	451
IV.	Posiadanie samoistne	451
V.	Termin zasiedzenia	453
VI.	Dobra lub zła wiara	454
VII.	Postępowanie w sprawie zasiedzenia – wybrane zagadnienia	455
Art. 173.	[Bieg zasiedzenia w stosunku do małoletniego]	456
Art. 174.	[Zasiedzenie ruchomości]	457
Art. 175.	[Odpowiednie stosowanie przepisów o przedawnieniu]	458
I.	Uwagi ogólne	459
II.	Zawieszenie biegu terminu zasiedzenia	459
III.	Wstrzymanie zakończenia biegu terminu zasiedzenia	461
IV.	Przerwanie biegu terminu zasiedzenia	462
Art. 176.	[Doliczenie posiadania poprzednika]	464
Art. 177–178.	(uchylone)	466
Rozdział III. Inne wypadki nabycia i utraty własności.		466
Art. 179.	(utracił moc)	466
Art. 180.	[Porzucenie rzeczy]	466
Art. 181.	[Nabycie własności rzeczy niczyjej]	467
Art. 182.	[Rój pszczół]	467
Art. 183–186.	(uchylone)	468
Art. 187.	[Przemilczenie]	468
I.	Nabycie własności rzeczy znalezionej	468
II.	Wygaśnięcie obciążeń	469
Art. 188.	(uchylony)	469
Art. 189.	[Skarb]	469
Art. 190.	[Odłączenie pożytków naturalnych]	469
Art. 191.	[<i>Superficies solo cedit</i>]	470
Art. 192.	[Przetworzenie]	470
Art. 193.	[Połączenie lub pomieszanie rzeczy]	470

Art. 194. [Stosowanie innych przepisów]	471
Dział IV. Współwłasność	471
Art. 195. [Współwłasność]	471
Art. 196. [Rodzaje współwłasności]	472
Art. 197. [Domniemanie równych udziałów]	472
Art. 198. [Swoboda rozporządzania udziałem]	472
Art. 199. [Rozporządzenie rzeczą wspólną]	473
I. Uwagi ogólne	473
II. Przepisy Kodeksu cywilnego regulujące zarząd rzeczą przy współwłasności w częściach ułamkowych	475
III. Zarząd ustawowy, umowny i sądowy – uwagi ogólne	475
IV. Zarząd umowny	476
V. Podział <i>quoad usum</i> jako czynność zarządu	477
VI. Skutki naruszenia reguł zarządu ustawowego i umownego	480
VII. Czynności przekraczające zakres zwykłego zarządu – uwagi ogólne	482
VIII. Sądowe zezwolenie na dokonanie czynności przekraczającej zakres zwykłego zarządu. Podstawa materialnoprawna i zagadnienia proceduralne	485
Art. 200. [Obowiązek współdziałania]	486
Art. 201. [Czynności zwykłego zarządu]	487
I. Czynności zwykłego zarządu	487
II. Sądowe upoważnienie do dokonania czynności zwykłego zarządu. Podstawa materialnoprawna i zagadnienia proceduralne	487
Art. 202. [Czynność rażąco sprzeczna z zasadami prawidłowego zarządu]	488
Art. 203. [Wyznaczenie zarządcy przez sąd]	488
I. Zarząd ustawowy – uwagi ogólne	488
II. Przesłanki ustanowienia zarządcy rzeczy wspólnej	489
III. Status prawny oraz zakres kompetencji zarządcy sądowego	491
IV. Ustanie zarządu sądowego	493
Art. 204. [Sposób obliczania większości]	494
Art. 205. [Wynagrodzenie sprawującego zarząd]	494
Art. 206. [Zakres współposiadania]	494
Art. 207. [Udział w pożytkach i wydatkach]	496
Art. 208. [Rachunek z zarządu]	497
Art. 209. [Czynności zmierzające do zachowania wspólnego prawa]	498
I. Uwagi ogólne	498
II. Charakter prawny czynności zachowawczych	499
III. Zagadnienie sprzeciwu wobec czynności zachowawczej	501
Art. 210. [Żądanie zniesienia współwłasności]	503
Art. 211. [Podział rzeczy wspólnej]	507
Art. 212. [Podział z wyrównaniem udziałów, spłatą lub dopłatą; zniesienie współwłasności przez sprzedaż rzeczy wspólnej]	509
Art. 213. [Zgodne zniesienie współwłasności gospodarstwa rolnego]	512
Art. 214. [Brak zgody, podział cywilny]	513
Art. 215. [Odpowiednie stosowanie]	514
Art. 216. [Wysokość spłat i obniżenie dopłat]	514
Art. 217. [Wydanie korzyści]	515
Art. 218. [Uprawnienie do dalszego zamieszkiwania]	515
Art. 219. (uchylony)	516
Art. 220. [Wyłączenie przedawnienia]	516
Art. 221. [Skuteczność wobec nabywcy udziału]	516
Dział V. Ochrona własności	517
Art. 222. [Roszczenie windykacyjne; roszczenie negatoryjne]	517
I. Uwagi ogólne	517
II. Roszczenie windykacyjne	517

III. Roszczenie negatoryjne	520
Art. 223. [Wyłączenie przedawnienia]	522
Art. 224. [Odpowiedzialność posiadacza w dobrej wierze]	523
I. Uwagi ogólne	523
II. Zakres obowiązków posiadacza samoistnego w dobrej wierze	524
III. Zmiana sytuacji posiadacza samoistnego w dobrej wierze	524
IV. Powstanie i wymagalność roszczeń uzupełniających	525
V. Oddanie posiadania rzeczy w posiadanie zależne	525
Art. 225. [Odpowiedzialność posiadacza w złej wierze]	526
I. Uwagi ogólne	526
II. Powstanie i wymagalność roszczeń uzupełniających względem posiadacza w złej wierze	526
III. Treść roszczeń uzupełniających	526
IV. Roszczenia uzupełniające a roszczenia negatoryjne	529
V. Roszczenia uzupełniające a zasiedzenie	529
Art. 226. [Zwrot nakładów koniecznych]	530
I. Rodzaje nakładów	530
II. Powstanie i wymagalność roszczeń o zwrot nakładów	532
III. Legitymacja w roszczeniach o zwrot nakładów	533
Art. 227. [Przyłączone przedmioty]	533
Art. 228. [Posiadacz rzeczy będącej przedmiotem własności państwowej]	534
Art. 229. [Przedawnienie roszczeń przeciwko samoistnemu posiadaczowi]	534
I. Uwagi ogólne	534
II. Pojęcie zwrotu rzeczy	535
Art. 230. [Odpowiedzialność posiadacza zależnego]	536
I. Posiadacz zależny	536
II. Roszczenia uzupełniające względem posiadacza służebności, w tym służebności przesyłowych	537
Art. 231. [Budynek wzniesiony na cudzym gruncie]	538
I. Przesłanki roszczenia samoistnego posiadacza	538
II. Posiadanie samoistne gruntu	539
III. Dobra wiara	539
IV. Wzniesienie budynku lub innego urządzenia na gruncie lub pod nim	540
V. Wartość wzniesionego budynku lub urządzenia, która powinna znacznie przekraczać wartość działki zajętej pod budowę	540
VI. Realizacja roszczenia samoistnego posiadacza. Roszczenie jako obligacja realna	541
VII. Roszczenie właściciela działki zajętej pod budowę	541
VIII. Roszczenia o wykup gruntu a użytkowanie wieczyste	543
IX. Przedawnienie roszczeń z art. 231 § 1 i 2	543
Tytuł II. Użytkowanie wieczyste	544
Art. 232. [Użytkowanie wieczyste]	544
I. Użytkowanie wieczyste – istota	544
II. Przeszłość i przyszłość użytkowania wieczystego	545
Art. 233. [Uprawnienia użytkownika wieczystego]	546
I. Treść użytkowania wieczystego	546
II. Granice użytkowania wieczystego gruntu	548
III. Ochrona użytkowania wieczystego	549
Art. 234. [Oddanie nieruchomości gruntowej w użytkowanie wieczyste]	549
I. Nabycie użytkowania wieczystego w trybie umownym	549
II. Inne sposoby nabycia użytkowania wieczystego	550
Art. 235. [Własność budynków i innych urządzeń]	551
Art. 236. [Okres użytkowania wieczystego]	552
Art. 237. [Przeniesienie użytkowania wieczystego]	553
Art. 238. [Opłata roczna]	554

Art. 239.	[Umowa o sposobie korzystania z gruntu]	555
Art. 240.	[Rozwiązanie umowy]	556
Art. 241.	[Skutki wygaśnięcia użytkowania wieczystego]	557
	I. Wygaśnięcie użytkowania wieczystego	557
	II. Wygaśnięcie obciążeń na użytkowaniu wieczystym	558
Art. 242.	(uchylony)	559
Art. 243.	[Przedawnienie roszczeń]	559
Tytuł III. Prawa rzeczowe ograniczone		561
Dział I. Przepisy ogólne		561
Art. 244.	[Katalog]	561
Art. 245.	[Odpowiednie stosowanie]	562
	I. Umowa o ustanowienie ograniczonego prawa rzeczowego – istota	562
	II. Wymogi formalne	564
	III. Wpis ograniczonego prawa rzeczowego do księgi wieczystej	564
	IV. Warunek i termin	564
Art. 245 ¹ .	[Przesłanki przeniesienia]	565
	I. Zbywalność ograniczonych praw rzeczowych – zagadnienia ogólne	565
	II. Umowa o przeniesienie ograniczonego prawa rzeczowego na nieruchomości	565
Art. 246.	[Oświadczenie o zrzeczeniu się]	566
Art. 247.	[Konfuzja]	567
Art. 248.	[Zmiana treści prawa]	568
Art. 249.	[Pierwszeństwo]	568
Art. 250.	[Zmiana pierwszeństwa]	570
Art. 251.	[Ochrona ograniczonych praw rzeczowych]	571
Dział II. Użytkowanie		572
Rozdział I. Przepisy ogólne		572
Art. 252.	[Użytkowanie rzeczy]	572
Art. 253.	[Ograniczenie użytkowania]	573
Art. 254.	[Niezbywalność]	573
Art. 255.	[Wygaśnięcie użytkowania]	574
Art. 256.	[Wymagania prawidłowej gospodarki]	574
Art. 257.	[Zespół środków produkcji]	574
Art. 258.	[Ciężary ponoszone przez użytkownika]	575
Art. 259.	[Nakłady właściciela]	576
Art. 260.	[Naprawy i inne nakłady]	576
Art. 261.	[Zawiadomienie właściciela]	577
Art. 262.	[Stan rzeczy zwracanej właścicielowi]	578
Art. 263.	[Przedawnienie roszczeń]	578
Art. 264.	[Użytkowanie nieprawidłowe]	579
Art. 265.	[Użytkowanie praw]	579
Rozdział II. Użytkowanie przez osoby fizyczne		580
Art. 266.	[Wygaśnięcie użytkowania]	580
Art. 267.	[Zachowanie substancji]	581
Art. 268.	[Nowe urządzenia]	582
Art. 269.	[Zabezpieczenie]	582
Art. 270.	[Zabezpieczenie w użytkowaniu nieprawidłowym]	583
Art. 270 ¹ .	(uchylony)	583
Rozdział III. Użytkowanie przez rolnicze spółdzielnie produkcyjne		583
Art. 271.	[Użytkowanie gruntu przez r.s.p.]	583
Art. 272.	[Budynki i inne urządzenia wzniesione przez r.s.p.]	583
Art. 273.	[Skutki wygaśnięcia użytkowania przez r.s.p.]	583
Art. 274.	[Drzewa i inne rośliny]	583
Art. 275.	[Zmiana przeznaczenia gruntów]	583
Art. 276.	(uchylony)	584
Art. 277.	[Nabycie użytkowania wkładów gruntowych]	584

Art. 278. [Postanowienia statutowe]	584
Art. 279. [Budynki i inne urządzenia wzniesione na gruncie stanowiącym wkład]	585
Art. 280–282. (uchylone)	586
Rozdział IV. Inne wypadki użytkowania	586
Art. 283. (uchylony)	586
Art. 284. [Inne wypadki użytkowania]	586
Dział III. Służebności	586
Rozdział I. Służebności gruntowe	586
Art. 285. [Służebność gruntowa]	586
I. Istota i treść służebności gruntowych	586
II. Nieruchomość władająca i nieruchomość obciążona	588
III. Funkcja służebności gruntowych	588
IV. Klasyfikacja służebności gruntowych	589
V. Powstanie służebności gruntowych	591
Art. 286. [Służebność na rzecz r.s.p.]	592
Art. 287. [Zakres i sposób wykonywania]	592
I. Zasady współżycia społecznego, zwyczaje miejscowe	592
II. Wpływ klauzul generalnych na zakres i sposób wykonywania służebności gruntowych	593
Art. 288. [Rozwinięcie]	593
Art. 289. [Obowiązek utrzymywania urządzeń]	594
I. Zakres obowiązku utrzymania urządzeń potrzebnych do wykonywania służebności gruntowej	594
II. Podmiot obciążony obowiązkiem utrzymywania urządzeń potrzebnych do wykonywania służebności gruntowej	595
III. Osobista odpowiedzialność właściciela nieruchomości obciążonej	595
Art. 290. [Podział nieruchomości władającej lub obciążonej]	596
I. Podział nieruchomości w rozumieniu art. 290	596
II. Wpływ podziału nieruchomości władającej na byt służebności gruntowej	597
III. Wpływ podziału nieruchomości obciążonej na byt służebności gruntowej	597
IV. Wpływ podziału nieruchomości władającej albo podziału nieruchomości obciążonej na sposób wykonywania służebności gruntowych	598
Art. 291. [Zmiana treści lub sposobu wykonywania]	598
I. Zmiana treści lub sposobu wykonywania służebności z powodu powstania ważnej potrzeby gospodarczej	598
II. Pojęcie ważnej potrzeby gospodarczej	599
III. Wynagrodzenie za zmianę treści bądź sposobu wykonywania służebności	600
Art. 292. [Zasiedzenie służebności gruntowej]	600
Art. 293. [Wygaśnięcie]	611
Art. 294. [Zniesienie za wynagrodzeniem]	611
Art. 295. [Zniesienie bez wynagrodzenia]	612
Rozdział II. Służebności osobiste	612
Art. 296. [Służebność osobista]	612
I. Służebności osobiste jako trzeci rodzaj służebności	613
II. Podmiot uprawniony ze służebności osobistej	613
III. Cel ustanawiania służebności osobistej	613
IV. Treść służebności osobistych	614
V. Współczesne zastosowanie konstrukcji służebności osobistych	614
VI. Źródła powstania służebności osobistej	615
Art. 297. [Odpowiednie stosowanie]	615
Art. 298. [Zakres i sposób wykonywania]	616
I. Zakres i sposób wykonywania służebności osobistej	616
II. Zasady współżycia społecznego, zwyczaje miejscowe	616

Art. 299.	[Wygaśnięcie]	616
I.	Wygaśnięcie służebności osobistej z chwilą śmierci	616
II.	Inne sposoby wygaśnięcia służebności osobistej	616
Art. 300.	[Niezbywalność]	617
Art. 301.	[Służebność mieszkania]	617
Art. 302.	[Odpowiednie stosowanie przepisów o użytkowaniu]	618
Art. 303.	[Zamiana służebności na rentę]	619
Art. 304.	[Niedopuszczalność zasiedzenia]	619
Art. 305.	[Zmiana sposobu wykonywania służebności na żądanie rolniczej spółdzielni produkcyjnej]	620
Rozdział III. Służebność przesyłu		620
Art. 305 ¹ .	[Służebność przesyłu]	620
I.	Geneza służebności przesyłu	620
II.	Służebność przesyłu a inne rodzaje służebności	621
III.	Służebność przesyłu a decyzja administracyjna z art. 124 u.g.n.	622
IV.	Treść służebności przesyłu	622
V.	Zagadnienia podmiotowe	623
VI.	Wynagrodzenie za służebność przesyłu	624
VII.	Nabycie służebności przesyłu w trybie umownym	626
VIII.	Nabycie służebności przesyłu w drodze zasiedzenia	626
IX.	Inne sposoby nabycia służebności przesyłu	631
Art. 305 ² .	[Roszczenie o ustanowienie służebności przesyłu]	631
I.	Nabycie służebności przesyłu w trybie sądowym	631
II.	Zagadnienia dotyczące postępowania sądowego	632
Art. 305 ³ .	[Przejęcie na nabywcę; wygaśnięcie]	632
I.	Zbycie służebności przesyłu	632
II.	Wygaśnięcie służebności przesyłu	633
Art. 305 ⁴ .	[Odpowiednie stosowanie]	634
Dział IV. Zastaw		635
Rozdział I. Zastaw na rzeczach ruchomych		635
Art. 306.	[Zastaw na rzeczy]	635
I.	Zastaw – istota	635
II.	Wierzytelność zabezpieczona zastawem	636
III.	Treść zastawu	637
Art. 307.	[Ustanowienie zastawu]	637
Art. 308.	[Zastaw rejestrowy]	639
Art. 309.	[Odpowiednie stosowanie]	639
Art. 310.	[Pierwszeństwo]	640
Art. 311.	[Nieważne zastrzeżenie niezbywalności]	641
Art. 312.	[Zaspokojenie zastawnika]	641
Art. 313.	[<i>Lex commissoria</i>]	642
Art. 314.	[Zakres zabezpieczenia]	642
Art. 315.	[Zarzuty zastawcy niebędącego dłużnikiem]	643
Art. 316.	[Wyłączenie ograniczenia odpowiedzialności]	643
Art. 317.	[Wyjątek od zasady akcesoryjności]	643
Art. 318.	[Obowiązki zastawnika]	644
Art. 319.	[Pożytki rzeczy obciążonej]	644
Art. 320.	[Nakłady zastawnika]	645
Art. 321.	[Depozyt rzeczy obciążonej]	645
Art. 322.	[Przedawnienie roszczeń]	646
Art. 323.	[Przeniesienie wierzytelności]	646
Art. 324.	[Żądanie wydania rzeczy obciążonej]	646
Art. 325.	[Wygaśnięcie]	647
Art. 326.	[Zastaw ustawowy]	647

Rozdział II. Zastaw na prawach	648
Art. 327. [Zastaw na prawach]	648
Art. 328. [Odpowiednie stosowanie]	650
Art. 329. [Ustanowienie zastawu]	650
Art. 330. [Uprawnienia zastawnika]	651
Art. 331. [Wypowiedzenie wierzytelności]	651
Art. 332. [Przejęcie zastawu]	652
Art. 333. [Uprawnieni do odbioru świadczenia]	652
Art. 334. [Złożenie przedmiotu świadczenia do depozytu]	652
Art. 335. [Żądanie przeniesienia wierzytelności]	653
Tytuł IV. Posiadanie	654
Art. 336. [Posiadacz samoistny; posiadacz zależny]	654
I. Treść i przedmiot posiadania	654
II. Rodzaje posiadania według Kodeksu cywilnego	655
Art. 337. [Oddanie w posiadanie zależne]	656
Art. 338. [Dzierżyciel]	656
Art. 339. [Domniemanie posiadania samoistnego]	657
Art. 340. [Domniemanie ciągłości posiadania]	658
Art. 341. [Domniemanie posiadania zgodnego z prawem]	659
Art. 342. [Zakaz samowolnego naruszania posiadania]	659
Art. 343. [Obrona konieczna; dozwolona samopomoc]	660
Art. 343 ¹ . [Ochrona władania lokalem]	661
Art. 344. [Roszczenie posesoryjne]	662
Art. 345. [Domniemanie nieprzerwanego posiadania]	663
Art. 346. [Ochrona współposiadania]	663
Art. 347. [Roszczenie o wstrzymanie budowy]	664
Art. 348. [<i>Traditio longa manu</i>]	665
Art. 349. [<i>Constitutum possessorium</i>]	666
Art. 350. [Umowa między stronami i zawiadomienie osoby trzeciej]	666
Art. 351. [<i>Traditio brevi manu</i>]	667
Art. 352. [Posiadanie służebności]	667
I. Rodzaje posiadania w Kodeksie cywilnym	667
II. Istota posiadania służebności	667
III. Rodzaje posiadania służebności	668
IV. Odpowiednie stosowanie przepisów o posiadaniu rzeczy	669
KSIĘGA TRZECIA. ZOBOWIĄZANIA	671
Tytuł I. Przepisy ogólne	673
Art. 353. [Zobowiązanie]	673
I. Uwagi ogólne	673
II. Pojęcie i istota zobowiązania	674
III. Podmioty zobowiązania	675
IV. Przedmiot zobowiązania – świadczenie	676
V. Treść zobowiązania	679
Art. 353 ¹ . [Zasada swobody umów]	680
Art. 354. [Reguły wykonywania zobowiązań]	682
Art. 355. [Należyta staranność – definicja]	685
Art. 356. [Osobiste świadczenie dłużnika]	688
Art. 357. [Jakość rzeczy oznaczonych co do gatunku]	690
Art. 357 ¹ . [<i>Rebus sic stantibus</i>]	690
Art. 358. [Zasada walutowości]	695
Art. 358 ¹ . [Zasada nominalizmu; Waloryzacja sądowa]	697
Art. 359. [Odsetki]	700
Art. 360. [Termin płatności odsetek]	703
Art. 361. [Związek przyczynowy; Zakres obowiązku odszkodowawczego]	703
Art. 362. [Przyczynienie się poszkodowanego]	715

Art. 363.	[Sposób naprawienia szkody]	719
Art. 364.	[Sposoby zabezpieczenia]	724
Art. 365.	[Zobowiązanie przemienne]	725
Art. 365 ¹ .	[Wygaśnięcie zobowiązań bezterminowych ciągłych]	728
Tytuł II. Wielość dłużników albo wierzycieli		730
Dział I. Zobowiązania solidarne		730
Art. 366.	[Solidarność dłużników]	730
I.	Uwagi ogólne	730
II.	Typy zobowiązań solidarnych	730
III.	Solidarność bierna	733
Art. 367.	[Solidarność wierzycieli]	734
Art. 368.	[Solidarność mimo odmienności świadczenia]	735
Art. 369.	[Źródło solidarności]	735
Art. 370.	[Wspólne mienie]	736
Art. 371.	[Niepogarszanie sytuacji współdłużników]	737
Art. 372.	[Przerwanie lub zawieszenie biegu przedawnienia]	738
Art. 373.	[Zwolnienie z długu lub zrzeczenie się solidarności]	739
Art. 374.	[Nowacja a solidarność; Zwłoka wierzyciela]	740
Art. 375.	[Zarzuty dłużnika solidarnego]	741
Art. 376.	[Regres dłużników solidarnych]	742
Art. 377.	[Zasada wzajemnej reprezentacji wierzycieli solidarnych]	744
Art. 378.	[Regres wierzycieli solidarnych]	744
Dział II. Zobowiązania podzielne i niepodzielne		745
Art. 379.	[Podzielność świadczenia]	745
Art. 380.	[Odpowiedzialność dłużników]	747
Art. 381.	[Uprawnienia wierzycieli]	748
Art. 382.	[Ochrona wierzycieli]	748
Art. 383.	[Regres wierzycieli uprawnionych do świadczenia niepodzielnego]	749
Tytuł III. Ogólne przepisy o zobowiązaniach umownych		750
Art. 383 ¹ .	[Zakaz pobierania przez przedsiębiorcę od konsumenta opłat związanych z korzystaniem z określonych sposobów płatności w wysokości wyższej od kosztów ponoszonych z tego tytułu przez samego przedsiębiorcę]	750
Art. 384.	[Związanie wzorcem umowy]	751
I.	Wzorce umowne w stosunku zobowiązaniowym	752
II.	Doręczenie wzorca umownego	752
III.	Umowy zawierane z konsumentami	753
IV.	Stosowanie wzorca w postaci elektronicznej	754
Art. 384 ¹ .	[Stosunek umowy o charakterze ciągłym]	754
Art. 385.	[Sprzeczność umowy z wzorcem; Transparentność wzorca umowy]	756
Art. 385 ¹ .	[Niedozwolone postanowienia umowne]	757
I.	Postanowienia umowy zawieranej z konsumentem	757
II.	Brak indywidualnego uzgodnienia postanowień umowy z konsumentem	758
III.	Sprzeczność z dobrymi obyczajami i rażące naruszenie interesów konsumenta	759
IV.	Główne świadczenia stron	759
V.	Bezskuteczność wobec konsumenta a nieważność	760
Art. 385 ² .	[Chwila oceny]	760
Art. 385 ³ .	[Katalog klauzul niedozwolonych]	761
Art. 385 ⁴ .	[Zbieg wzorców umów]	763
Art. 385 ⁵ .	[Stosowanie przepisów dotyczących konsumenta do osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą]	763
Art. 386.	(uchylony)	765
Art. 387.	[<i>Impossibilium nulla obligatio est</i>]	765
Art. 387 ¹ .	[Nieważność zobowiązujących umów przewłaszczenia na zabezpieczenie nieruchomości mieszkalnej wykorzystywanej przez konsumenta]	766

Art. 388.	[Wyzysk]	768
Art. 389.	[Umowa przedwstępna]	771
Art. 390.	[Uchylenie się od zawarcia umowy przyrzeczonej]	773
Art. 391.	[Umowa o świadczenie przez osobę trzecią]	775
Art. 392.	[Umowa o zwolnienie dłużnika od obowiązku świadczenia]	777
Art. 393.	[Umowa o świadczenie na rzecz osoby trzeciej]	778
Art. 394.	[Zadatek]	779
Art. 395.	[Umowne prawo odstąpienia]	782
Art. 396.	[Odstępne]	784
Tytuł IV. (uchylony)		785
Art. 397–404. (uchylone)		785
Tytuł V. Bezpodstawne wzbogacenie		786
Art. 405.	[Bezpodstawne wzbogacenie]	786
Art. 406.	[Obowiązek wydania korzyści]	788
Art. 407.	[Przejęcie obowiązku na osobę trzecią]	788
Art. 408.	[Rozliczenie nakładów]	789
Art. 409.	[Wygaśnięcie obowiązku]	791
Art. 410.	[Świadczenie nienależne]	792
I.	Uwagi ogólne	793
II.	Definicja nienależnego świadczenia	793
III.	<i>Condictio indebiti</i>	794
IV.	<i>Condictio causa finita</i>	795
V.	<i>Condictio causa data causa non secuta</i>	796
VI.	<i>Condictio sine causa</i>	797
Art. 411.	[Wyłączenie zwrotu świadczenia]	799
I.	Uwagi ogólne	799
II.	Wyjątki od zasady wyłączenia możliwości zwrotu nienależnego świadczenia w przypadku wiedzy o braku zobowiązania	800
III.	Pozostałe przypadki wyłączające możliwość zwrotu spełnionego świadczenia (pkt 2–4)	800
Art. 412.	[Przepadek na rzecz Skarbu Państwa]	801
I.	Uwagi ogólne	801
II.	Przesłanki orzeczenia przepadku	802
III.	Zagadnienia procesowe	803
Art. 413.	[Świadczenie z gry lub zakładu]	803
Art. 414.	[Obowiązek naprawienia szkody]	804
Tytuł VI. Czyny niedozwolone		806
Art. 415.	[Odpowiedzialność na zasadzie winy <i>ex delicto</i>]	806
I.	Uwagi ogólne	806
II.	Przesłanki odpowiedzialności	806
Art. 416.	[Odpowiedzialność na zasadzie winy osoby prawnej]	809
Art. 417.	[Odpowiedzialność odszkodowawcza władzy publicznej]	810
I.	Uwagi ogólne	810
II.	Przesłanki odpowiedzialności	812
Art. 417 ¹ .	[Źródła odpowiedzialności odszkodowawczej władzy publicznej]	819
I.	Uwagi ogólne	820
II.	Odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną na skutek bezprawia legislacyjnego (normatywnego)	820
III.	Retrospektywność lub prospektywność orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego	821
IV.	Odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przez wydanie prawomocnego orzeczenia lub ostatecznej decyzji (bezprawność judykacyjna)	822
Art. 417 ² .	[Odpowiedzialność odszkodowawcza władzy publicznej na zasadzie słuszności]	826
I.	Uwagi ogólne	826

II. Przesłanki odpowiedzialności za szkodę spowodowaną wykonywaniem władzy publicznej na zasadzie słuszności	827
Art. 418. (utracił moc)	828
Art. 419–420 ² . (uchylone)	828
Art. 421. [Pierwszeństwo <i>lex specialis</i>]	828
Art. 422. [Odpowiedzialność podżegacza, pomocnika, korzystającego ze szkody]	828
I. Uwagi ogólne	828
II. Przypadki szczególne	829
Art. 423. [Obrona konieczna]	829
I. Uwagi ogólne	829
II. Przesłanki obrony koniecznej	830
III. Przekroczenie granic obrony koniecznej	830
Art. 424. [Stan wyższej konieczności]	830
I. Uwagi ogólne	830
II. Przesłanki stanu wyższej konieczności	831
III. Przekroczenie granic stanu wyższej konieczności	832
Art. 425. [Niepoczytalność]	832
I. Uwagi ogólne	832
II. Okoliczności wyłączające winę sprawcy	832
III. Ubezważnienie całkowite lub częściowe	833
IV. Odpowiedzialność za szkodę osób małoletnich, które ukończyły 13 lat	833
V. Odpowiedzialność za szkodę osób w starszym wieku	834
VI. Ograniczona poczytalność	834
VII. Wyjątki z art. 425 § 2	834
Art. 426. [Małoletni do lat trzynastu]	834
I. Uwagi ogólne	834
II. Przyczynienie się małoletniego do powstania szkody	835
Art. 427. [Wina w nadzorze]	835
I. Uwagi ogólne	835
II. Przesłanki odpowiedzialności	836
III. Osoby sprawujące nadzór albo stałą pieczę	837
IV. Przypadki szczególne	837
Art. 428. [Odpowiedzialność w braku osób zobowiązanych do nadzoru]	837
I. Uwagi ogólne	837
II. Przesłanki odpowiedzialności na zasadzie słuszności	837
III. Brak dysproporcji pomiędzy stanem majątkowym sprawcy szkody i poszkodowanym a odpowiedzialność na zasadzie słuszności	838
IV. Zakres odpowiedzialności	838
Art. 429. [Wina w wyborze]	839
I. Uwagi ogólne	839
II. Przesłanki odpowiedzialności	839
III. Odpowiedzialność kościelnych osób prawnych za szkody wyrządzone przez duchownych	840
Art. 430. [Szkoda wyrządzona przez podwładnego]	840
I. Uwagi ogólne	840
II. Przesłanki odpowiedzialności	841
III. Zachowania kwalifikowane jako dokonane w ramach powierzonej czynności	841
IV. Wina sprawcy szkody (podwładnego)	842
V. Solidarna odpowiedzialność sprawcy szkody (podwładnego) i zwierzchnika	842
VI. Szczególne przypadki odpowiedzialności zwierzchnika	842
Art. 431. [Szkoda wyrządzona przez zwierzęta]	844
I. Uwagi ogólne	844
II. Przesłanki odpowiedzialności	844
III. Odpowiedzialność na zasadzie słuszności	847

Art. 432. [Samopomoc polegająca na zajęciu cudzego zwierzęcia]	847
Art. 433. [Wyrzucenie, wylanie, spadnięcie]	848
I. Uwagi ogólne	848
II. Zalanie lokalu (pomieszczenia) znajdującego się na niższej kondygnacji budynku ...	849
III. Przesłanki egzoneracyjne	849
Art. 434. [Zawalenie się budynku]	850
I. Uwagi ogólne	850
II. Przesłanki egzoneracyjne	851
Art. 435. [Odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przez ruch przedsiębiorstwa lub zakładu]	851
I. Uwagi ogólne	851
II. Kwalifikacja prowadzącego na własny rachunek przedsiębiorstwo lub zakład wprawiany w ruch za pomocą sił przyrody	852
III. Szkada na osobie lub mieniu	855
IV. Związek przyczynowy pomiędzy szkodą a ruchem przedsiębiorstwa lub zakładu wprawianego w ruch za pomocą sił przyrody	855
V. Przesłanki egzoneracyjne	856
VI. Odpowiedzialność na podstawie art. 435 § 2	859
Art. 436. [Samoistny posiadacz mechanicznego środka komunikacji]	859
I. Uwagi ogólne	859
II. Kwalifikacja podmiotu wyrządzającego szkodę jako posiadacza mechanicznego środka komunikacji poruszanego za pomocą sił przyrody. Ruch mechanicznego środka komunikacji poruszanego za pomocą sił przyrody	859
III. Szkada na osobie i mieniu	863
IV. Związek przyczynowy pomiędzy szkodą a ruchem mechanicznego środka komunikacji poruszanego za pomocą sił przyrody	864
V. Przesłanki egzoneracyjne (siła wyższa, wyłączna wina poszkodowanego, wyłączna wina osoby trzeciej)	864
VI. Odpowiedzialność posiadacza pojazdu na zasadzie winy (art. 436 § 2). Zderzenie pojazdów. Przewóz z grzecznosci	866
Art. 437. [Zakaz wyłączenia odpowiedzialności]	867
Art. 438. [Szkoda poniesiona w cudzym lub wspólnym interesie]	867
I. Uwagi ogólne	867
II. Przesłanki roszczenia	868
Art. 439. [Żądanie odwrócenia grożącego niebezpieczeństwa]	868
I. Uwagi ogólne	868
II. Przesłanki odpowiedzialności	868
III. Przypadki szczególne wykorzystania roszczenia prewencyjnego	869
Art. 440. [Ograniczenie wysokości odszkodowania]	870
I. Uwagi ogólne	870
II. Zakres podmiotowy	870
III. Zakres przedmiotowy	870
IV. Przesłanki stosowania <i>ius moderandi</i>	871
Art. 441. [Solidarność; regres]	872
I. Solidarność bierna	872
II. Roszczenia regresowe w stosunkach między dłużnikami solidarnymi	874
Art. 442. (uchylony)	876
Art. 442 ¹ . [Przedawnienie roszczeń]	876
I. Kształtowanie się kodeksowych zasad przedawnienia roszczeń deliktowych	876
II. Zasady przedawnienia roszczeń deliktowych	877
III. Wstrzymanie zakończenia biegu przedawnienia roszczeń osoby małoletniej	879
Art. 443. [Zbieg podstaw odpowiedzialności]	879
I. Uwagi ogólne	879
II. Wyjątek od zasady zbiegu roszczeń	882

Art. 444. [Szkoda na osobie]	882
I. Uwagi ogólne	882
II. Rodzaje roszczeń	883
Art. 445. [Zadośćuczynienie]	886
I. Uwagi ogólne	886
II. Roszczenie o zadośćuczynienie za krzywdę będącą następstwem uszkodzenia ciała lub rozstroju zdrowia	886
III. Roszczenie o zadośćuczynienie przysługujące poszkodowanemu w stanie wegetatywnym	888
IV. Roszczenie o zadośćuczynienie wywołane rozstrojem zdrowia na skutek śmierci osoby najbliższej	888
V. Roszczenie o zadośćuczynienie za krzywdę będącą następstwem pozbawienia wolności lub skłonienia do poddania się czynowi nierządному	888
VI. Zadośćuczynienie w przypadku ujawnienia się nowej krzywdy	889
VII. Wymagalność roszczenia o zadośćuczynienie	889
VIII. Dziedziczenie i zbycie roszczenia o zadośćuczynienie	889
Art. 446. [Szkody majątkowe wynikające ze śmierci]	890
I. Uwagi ogólne	890
II. Roszczenie o zwrot kosztów leczenia i pogrzebu	891
III. Roszczenie o rentę	891
IV. Roszczenie o odszkodowanie za znaczne pogorszenie sytuacji życiowej	893
V. Roszczenie o zadośćuczynienie dla najbliższych członków rodziny	894
Art. 446 ¹ . [Odpowiedzialność za szkody doznane przez dziecko poczęte]	896
Art. 446 ² . [Zadośćuczynienie za naruszenie więzi rodzinnej]	897
Art. 447. [Kapitalizacja renty]	898
Art. 448. [Zadośćuczynienie za naruszenie dobra osobistego]	899
I. Uwagi ogólne	899
II. Legitymacja do dochodzenia roszczeń z art. 448	899
III. Przesłanki roszczenia o zadośćuczynienie oraz o świadczenie na cel społeczny z art. 448	900
IV. Przedmiot ochrony roszczeń o zadośćuczynienie z art. 448	900
V. Rodzaj roszczeń wynikających z art. 448	901
VI. Wysokość zadośćuczynienia oraz świadczenia na cel społeczny	901
VII. Kumulacja zadośćuczynienia z niemajątkowymi środkami ochrony dóbr osobistych	902
VIII. Dziedziczenie roszczenia o zadośćuczynienie	902
Art. 449. [Zbywalność roszczeń]	902
Tytuł VI¹. Odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny	904
Art. 449 ¹ . [Produkt niebezpieczny]	904
I. Uwagi ogólne	904
II. Zakres podmiotowy regulacji. Pojęcie producenta i podmiotu chronionego	904
III. Pojęcie produktu	905
IV. Pojęcie produktu niebezpiecznego	905
V. Zakres odpowiedzialności za produkt. Przesłanki odpowiedzialności, ciężar dowodu	906
Art. 449 ² . [Szkoda na mieniu]	906
Art. 449 ³ . [Wyłączenie odpowiedzialności]	907
I. Uwagi ogólne	907
II. Brak wprowadzenia produktu do obrotu	908
III. Wprowadzenie produktu do obrotu poza zakresem działalności gospodarczej	908
IV. Ujawnienie się właściwości niebezpiecznych po wprowadzeniu produktu do obrotu	908
V. Brak możliwości przewidzenia niebezpiecznej właściwości produktu	908
VI. Istnienie niebezpiecznych właściwości produktu jako następstwa stosowania się do bezwzględnych przepisów prawa	909

Art. 449 ⁴ . [Domniemanie]	909
Art. 449 ⁵ . [Osoby odpowiedzialne jak producent]	909
Art. 449 ⁶ . [Odpowiedzialność osób trzecich]	911
Art. 449 ⁷ . [Ograniczenie zakresu odszkodowania]	911
Art. 449 ⁸ . [Przedawnienie roszczeń]	912
Art. 449 ⁹ . [Reguła wykluczająca]	912
Art. 449 ¹⁰ . [Norma kolizyjna]	913
Art. 449 ¹¹ . (uchylony)	913
Tytuł VII. Wykonanie zobowiązań i skutki ich niewykonania	914
Dział I. Wykonanie zobowiązań	914
Art. 450. [Świadczenie częściowe]	914
Art. 451. [Sposób zaliczenia zapłaty]	915
Art. 452. [Świadczenie do rąk osoby nieuprawnionej]	918
Art. 453. [<i>Datio in solutum</i>]	919
Art. 454. [Miejsce spełnienia świadczenia]	922
Art. 454 ¹ . [Miejsce spełnienia świadczenia przez przedsiębiorcę]	924
Art. 455. [Termin spełnienia świadczenia]	926
Art. 456. [Świadczenia częściowe bliżej nieokreślone]	929
Art. 457. [Zastrzeżenie terminu na korzyść dłużnika]	930
Art. 458. [Natychmiastowa wymagalność wierzytelności]	930
Art. 459. [Spis rzeczy lub przedmiotów]	931
Art. 460. [Zestawienie wpływów i wydatków]	932
Art. 461. [<i>Ius retentionis</i>]	933
Art. 462. [Pokwitowanie spełnienia świadczenia]	936
Art. 463. [Odmowa pokwitowania spełnienia świadczenia]	937
Art. 464. [Świadczenie do rąk okazującego pokwitowanie spełnienia świadczenia]	938
Art. 465. [Zwrot dokumentu stwierdzającego zobowiązanie]	939
Art. 466. [Domniemanie z pokwitowania spełnienia świadczenia]	940
Art. 467. [Złożenie przedmiotu świadczenia do depozytu]	941
Art. 468. [Zawiadomienie o depozycie]	943
Art. 469. [Odebranie z depozytu]	943
Art. 470. [Skutki złożenia do depozytu]	944
Dział II. Skutki niewykonania zobowiązań	946
Art. 471. [Odpowiedzialność <i>ex contractu</i>]	946
Art. 472. [Odpowiedzialność dłużnika]	949
Art. 473. [Umowne modyfikacje odpowiedzialności]	950
Art. 474. [Odpowiedzialność na zasadzie ryzyka za działania i zaniechania osób trzecich]	952
Art. 475. [Następcza niemożliwość świadczenia]	954
Art. 476. [Zwłoka dłużnika]	956
Art. 477. [Odpowiedzialność za szkodę spowodowaną zwłoką]	957
Art. 478. [Odpowiedzialność za rzeczy oznaczone co do tożsamości]	958
Art. 479. [Odpowiedzialność za rzeczy oznaczone co do gatunku]	959
Art. 480. [Wykonanie zastępcze]	961
Art. 481. [Odsetki za opóźnienie]	965
Art. 482. [Zakaz anatocyzmu]	969
Art. 483. [Kara umowna]	970
Art. 484. [Wysokość kary umownej a odszkodowanie]	974
Art. 485. [Odpowiednie stosowanie]	976
Art. 486. [Zwłoka wierzyciela]	977
Dział III. Wykonanie i skutki niewykonania zobowiązań z umów wzajemnych	979
Art. 487. [Umowa wzajemna]	979
Art. 488. [Świadczenia wzajemne]	981
Art. 489. (uchylony)	983

Art. 490.	[Powstrzymanie się ze spełnieniem świadczenia]	983
Art. 491.	[Skutki zwłoki]	985
Art. 492.	[Odstąpienie od umowy]	988
Art. 492 ¹ .	[Skutki uchybienia obowiązkom w zakresie spełnienia świadczenia]	990
Art. 493.	[Niemożliwość świadczenia, za którą odpowiada zobowiązany]	991
Art. 494.	[Skutki odstąpienia]	993
Art. 495.	[Niemożliwość świadczenia, za którą nie odpowiada żadna strona]	995
Art. 496.	[Prawo zatrzymania świadczenia]	997
Art. 497.	[Odpowiednie stosowanie]	999
Tytuł VIII. Potrącenie, odnowienie, zwolnienie z długu		1000
Art. 498.	[Potrącenie]	1000
I. Zagadnienia ogólne		1000
II. Zagadnienia szczegółowe		1005
Art. 499.	[Oświadczenie o potrąceniu]	1006
Art. 500.	[Uszczerbek]	1008
Art. 501.	[Odroczenie wykonania zobowiązania]	1009
Art. 502.	[Potrącenie wierzytelności przedawnionej]	1009
Art. 503.	[Odpowiednie stosowanie]	1010
Art. 504.	[Zajęcie wierzytelności]	1010
Art. 505.	[Wyłączenie potrącenia]	1012
Art. 506.	[Nowacja]	1013
Art. 507.	[Nowacja a zabezpieczenie wierzytelności]	1017
Art. 508.	[Zwolnienie z długu]	1019
Tytuł IX. Zmiana wierzyciela lub dłużnika		1022
Dział I. Zmiana wierzyciela		1022
Art. 509.	[Cesja]	1022
I. Zagadnienia ogólne		1022
II. Zagadnienia szczegółowe		1026
Art. 510.	[Charakter prawny]	1027
Art. 511.	[Forma]	1029
Art. 512.	[Spełnienie świadczenia do rąk cedenta]	1030
Art. 513.	[Zarzuty dłużnika przeciwko cesjonariuszowi]	1032
Art. 514.	[<i>Pactum de non cedendo</i>]	1034
Art. 515.	[Zarzuty cedenta przeciwko dłużnikowi]	1036
Art. 516.	[Odpowiedzialność cedenta]	1038
Art. 517.	[Wyłączenie stosowania przepisów o cesji]	1039
Art. 518.	[Wstąpienie w prawa wierzyciela]	1040
Dział II. Zmiana dłużnika		1043
Art. 519.	[Przejęcie długu]	1043
I. Zagadnienia ogólne		1043
II. Zagadnienia szczegółowe		1045
Art. 520.	[Termin do wyrażenia zgody]	1046
Art. 521.	[Uzależnienie skuteczności od zgody dłużnika albo wierzyciela]	1047
Art. 522.	[Forma]	1049
Art. 523.	[Zwolnienie z długów związanych z własnością nieruchomości]	1050
Art. 524.	[Zarzuty przejmującego przeciwko wierzycielowi]	1051
Art. 525.	[Wygaśnięcie zabezpieczeń]	1052
Art. 526.	(uchylony)	1054
Tytuł X. Ochrona wierzyciela w razie niewypłacalności dłużnika		1055
Art. 527.	[<i>Actio pauliana</i>]	1055
Art. 528.	[Korzyść majątkowa uzyskana bezpłatnie]	1059
Art. 529.	[Domniemanie]	1060
Art. 530.	[Działanie w zamiarze pokrzywdzenia przyszłych wierzycieli]	1060
Art. 531.	[Sposób wykonania prawa zaskarżenia]	1061

Art. 532.	[Pierwszeństwo zaspokojenia]	1063
Art. 533.	[Zwolnienie się od zadośćuczynienia]	1065
Art. 534.	[Termin zawity]	1067
Tytuł XI. Sprzedaż		1068
Dział I. Przepisy ogólne		1068
Art. 535.	[Umowa sprzedaży]	1068
Art. 535 ¹ .	(uchylony)	1069
Art. 536.	[Sposób określenia ceny]	1069
Art. 537.	[Cena sztywne]	1069
Art. 538.	[Cena maksymalna]	1070
Art. 539.	[Cena minimalna]	1071
Art. 540.	[Cena wynikowa]	1071
Art. 541.	[Przedawnienie roszczeń]	1071
Art. 542.	(uchylony)	1072
Art. 543.	[Oferta handlowa]	1072
Art. 543 ¹ .	[Sprzedaż konsumencka]	1072
Art. 544.	[Sprzedaż na odległość]	1073
Art. 545.	[Wydanie i odebranie rzeczy]	1074
Art. 546.	[Obowiązek informowania i załączenia instrukcji]	1075
Art. 546 ¹ .	[Obowiązek informowania przy sprzedaży konsumenckiej]	1075
Art. 547.	[Koszty wydania i odebrania rzeczy]	1076
Art. 548.	[Przejęcie korzyści i ciężarów]	1077
Art. 549.	[Sprzedaż specyfikacyjna]	1078
Art. 550.	[Wyłączność]	1079
Art. 551.	[Zwłoka w odbiorze]	1079
Art. 552.	[Zwłoka w zapłacie części ceny]	1080
Art. 553.	(uchylony)	1080
Art. 554.	[Skrócone przedawnienie roszczeń]	1080
Art. 555.	[Sprzedaż energii, praw oraz wody]	1081
Art. 555 ¹ .	(uchylony)	1082
Dział II. Rękojmia za wady		1082
Art. 556.	[Rękojmia]	1082
Art. 556 ¹ .	[Wada przedmiotu sprzedaży]	1083
Art. 556 ² .	[Domniemanie istnienia wady w chwili przejścia niebezpieczeństwa na kupującego przy sprzedaży konsumenckiej]	1085
Art. 556 ³ .	[Wada prawna przedmiotu sprzedaży]	1086
Art. 556 ⁴ .	[Stosowanie przepisów dotyczących konsumenta do osoby fizycznej prowadzącej działalność gospodarczą]	1087
Art. 556 ⁵ .	[Wyłączenie stosowania przepisów dotyczących kupującego w przypadku osoby fizycznej prowadzącej działalność gospodarczą]	1087
Art. 557.	[Zwolnienie od odpowiedzialności]	1087
Art. 558.	[Modyfikacje odpowiedzialności]	1088
Art. 559.	[Granice czasowe odpowiedzialności]	1089
Art. 560.	[Uprawnienia kupującego]	1089
Art. 561.	[Wymiana rzeczy, usunięcie wady]	1091
Art. 561 ¹ .	[Demontaż rzeczy]	1093
Art. 561 ² .	[Obowiązek dostarczenia wadliwej rzeczy na koszt sprzedawcy do miejsca oznaczonego w umowie]	1093
Art. 561 ³ .	[Koszty wymiany lub naprawy]	1094
Art. 561 ⁴ .	[Obowiązek sprzedawcy przyjęcia wadliwej rzeczy]	1094
Art. 561 ⁵ .	[Żądanie przez kupującego będącego konsumentem wymiany rzeczy, usunięcia wady albo obniżenia ceny]	1094
Art. 562.	[Rezygnacja z następnych partii]	1095
Art. 563.	[Utrata uprawnień]	1095

Art. 564.	[Podstępne zatajenie wady]	1096
Art. 565.	[Ograniczenie prawa odstąpienia]	1097
Art. 566.	[Żądanie naprawienia szkody]	1097
Art. 567.	[Zwłoka sprzedawcy z odebraniem rzeczy]	1098
Art. 568.	[Wygaśnięcie uprawnień z rękojmi za wady fizyczne. Przedawnienie roszczenia o usunięcie wady lub wymianę rzeczy]	1099
Art. 568 ¹ .	[Odpowiedzialność za wady rzeczy, których termin przydatności kończy się przed upływem dwóch lat]	1100
Art. 569–572 ¹ .	(uchylone)	1100
Art. 573.	[Obowiązki kupującego przy dochodzeniu roszczeń przez osoby trzecie]	1100
Art. 574.	[Żądanie naprawienia szkody]	1101
Art. 575.	[Uprawnienia kupującego przy wydaniu rzeczy osobie trzeciej]	1101
Art. 575 ¹ .	[Upoważnienie przemienne sprzedawcy]	1102
Art. 576.	[Rękojmia za wady prawne]	1102
Dział II¹		1103
Art. 576 ¹ –576 ⁵ .	(uchylone)	1103
Dział III. Gwarancja przy sprzedaży		1103
Art. 577.	[Gwarancja]	1103
Art. 577 ¹ .	[Oświadczenie gwarancyjne]	1105
Art. 577 ² .	[Dokument gwarancyjny]	1106
Art. 577 ³ .	[Wydanie dokumentu gwarancyjnego]	1106
Art. 578.	[Zakres odpowiedzialności]	1106
Art. 579.	[Gwarancja a uprawnienia z tytułu niezgodności sprzedanej rzeczy z umową]	1107
Art. 580.	[Obowiązki korzystającego i gwaranta]	1107
Art. 581.	[Bieg terminu gwarancji]	1108
Art. 582.	(uchylony)	1108
Dział IV. Szczególne rodzaje sprzedaży		1109
Rozdział I. Sprzedaż na raty		1109
Art. 583.	[Sprzedaż ratalna]	1109
I.	Szczególne rodzaje sprzedaży	1109
II.	Sprzedaż na raty – pojęcie	1110
Art. 584.	[Rękojmia przy sprzedaży ratalnej]	1111
Art. 585.	[Zapłata przed terminem]	1112
Art. 586.	[Zastrzeżenie wymagalności]	1113
Art. 587.	[Wyłączenie stosowania]	1114
Art. 588.	[Sprzedaż na kredyt]	1114
Rozdział II. Zastrzeżenie własności rzeczy sprzedanej. Sprzedaż na próbę		1115
Art. 589.	[Sprzedaż z zastrzeżeniem własności rzeczy sprzedanej]	1115
I.	Funkcja i zastosowanie	1115
II.	Skutek zastrzeżenia własności	1116
Art. 590.	[Forma zastrzeżenia]	1117
Art. 591.	[Wynagrodzenie za zużycie lub uszkodzenie]	1117
Art. 592.	[Sprzedaż na próbę]	1118
Rozdział III. Prawo odkupu		1119
Art. 593.	[Prawo odkupu]	1119
I.	Funkcja i czas trwania prawa odkupu	1119
II.	Wykonanie prawa odkupu	1120
Art. 594.	[Skutki wykonania prawa odkupu]	1120
Art. 595.	[Niezbywalność i niepodzielność]	1121
Rozdział IV. Prawo pierwokupu		1121
Art. 596.	[Prawo pierwokupu]	1121
Art. 597.	[Sprzedaż warunkowa]	1124
I.	Warunek sprzedaży rzeczy	1124
II.	Wykonanie prawa pierwokupu	1124

Art. 598. [Obowiązek zawiadomienia uprawnionego]	1125
I. Obowiązek zawiadomienia	1125
II. Terminy wykonania prawa pierwokupu	1125
Art. 599. [Odpowiedzialność zobowiązanego]	1126
I. Uwagi ogólne	1126
II. Sytuacja prawna Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, współwłaściciela, dzierżawcy	1126
Art. 600. [Wykorzystanie prawa pierwokupu]	1127
Art. 601. [Zabezpieczenie zapłaty]	1128
Art. 602. [Niezbywalność i niepodzielność]	1128
Tytuł XII. Zamiana	1129
Art. 603. [Umowa zamiany]	1129
I. Przedmiot umowy	1129
II. Charakter prawny umowy	1130
Art. 604. [Odpowiednie stosowanie]	1130
Tytuł XIII. Dostawa	1131
Art. 605. [Umowa dostawy]	1131
I. Treść i przedmiot umowy	1131
II. Pozostałe zagadnienia	1132
Art. 605 ¹ . (uchylony)	1132
Art. 606. [Forma]	1132
Art. 607. [Sprawdzanie jakości surowców]	1133
Art. 608. [Uprawnienia kontrolne odbiorcy]	1134
Art. 609. [Rękojmia dostawcy]	1135
Art. 610. [Odstąpienie od umowy]	1135
Art. 611. [Uprawnienie ingerowania]	1136
Art. 612. [Odpowiednie stosowanie]	1136
Tytuł XIV. Kontraktacja	1138
Art. 613. [Umowa kontraktacji]	1138
Art. 614. [Solidarność kilku producentów]	1139
Art. 615. [Świadczenia dodatkowe]	1140
Art. 616. [Forma]	1140
Art. 617. [Nadzór i kontrola]	1141
Art. 618. [Miejsce spełnienia świadczenia]	1141
Art. 619. (uchylony)	1141
Art. 620. [Podzielność świadczenia]	1141
Art. 621. [Rękojmia producenta]	1142
Art. 622. [Zwrot zaliczek i kredytów]	1142
Art. 623. [Obowiązki producenta przy niemożliwości świadczenia]	1143
Art. 624. [Przedawnienie roszczeń]	1144
Art. 625. [Rozszerzona skuteczność]	1144
Art. 626. [Wniesienie przez producenta gospodarstwa do r.s.p.]	1145
Tytuł XV. Umowa o dzieło	1147
Art. 627. [Umowa o dzieło]	1147
Art. 627 ¹ . (uchylony)	1149
Art. 628. [Określenie wynagrodzenia]	1149
Art. 629. [Wynagrodzenie kosztorysowe]	1150
Art. 630. [Podwyższenie wynagrodzenia]	1150
Art. 631. [Znaczne podwyższenie wynagrodzenia]	1151
Art. 632. [Wynagrodzenie ryczałtowe]	1151
Art. 633. [Rozliczenie materiałów]	1152
Art. 634. [Ocena materiałów]	1152
Art. 635. [Opóźnienie wykonawcy]	1152
Art. 636. [Sposób wykonywania dzieła]	1153

Art. 636 ¹ .	[Dzieło będące rzeczą ruchomą zamówione przez konsumenta]	1154
Art. 637.	(uchylony)	1154
Art. 638.	[Rękojmia za wady dzieła]	1154
Art. 639.	[Niewykonanie dzieła z przyczyn leżących po stronie zamawiającego]	1154
Art. 640.	[Brak współdziałania zamawiającego]	1155
Art. 641.	[Ryzyko utraty lub uszkodzenia materiału]	1155
Art. 642.	[Zapłata wynagrodzenia]	1157
Art. 643.	[Odebranie dzieła]	1157
Art. 644.	[Odstąpienie przez zamawiającego]	1158
Art. 645.	[Śmierć lub niezdolność do pracy wykonawcy]	1158
Art. 646.	[Przedawnienie roszczeń]	1159
Tytuł XVI. Umowa o roboty budowlane		1160
Art. 647.	[Umowa o roboty budowlane]	1160
Art. 647 ¹ .	[Podwykonawcy w robotach budowlanych]	1162
Art. 648.	[Forma]	1164
Art. 649.	[Rozstrzygnięcie wątpliwości]	1164
Art. 649 ¹ .	[Gwarancja zapłaty]	1164
Art. 649 ² .	[Zakaz wyłączania lub ograniczania żądania gwarancji zapłaty]	1165
Art. 649 ³ .	[Wysokość gwarancji zapłaty]	1166
Art. 649 ⁴ .	[Brak żądanej gwarancji zapłaty]	1166
Art. 649 ⁵ .	[Dalsze stosowanie przepisów]	1167
Art. 650.	(uchylony)	1168
Art. 651.	[Zawiadomienie o przeszkodach]	1168
Art. 652.	[Przejęcie terenu budowy]	1169
Art. 653.	(uchylony)	1170
Art. 654.	[Odbiór częściowy]	1170
Art. 655.	[Uprawnienia wykonawcy w razie szkód spowodowanych przez inwestora]	1170
Art. 656.	[Odpowiednie stosowanie]	1171
Art. 657.	[Ograniczenie lub wyłączenie odstąpienia od umowy]	1172
Art. 658.	[Umowa o remont]	1172
Tytuł XVII. Najem i dzierżawa		1174
Dział I. Najem		1174
Rozdział I. Przepisy ogólne		1174
Art. 659.	[Umowa najmu]	1174
Art. 660.	[Forma]	1175
Art. 661.	[Domniemanie najmu na czas nieoznaczony]	1176
Art. 662.	[Prawa i obowiązki stron]	1176
Art. 663.	[Naprawy konieczne]	1177
Art. 664.	[Wady rzeczy najętej]	1178
Art. 665.	[Roszczenia osób trzecich]	1179
Art. 666.	[Sposób używania rzeczy]	1179
Art. 667.	[Zmiany przeznaczenia rzeczy]	1180
Art. 668.	[Podnajem, bezpłatne używanie]	1180
Art. 669.	[Płatność czynszu]	1181
Art. 670.	[Ustawowe prawo zastawu]	1181
Art. 671.	[Wygaśnięcie zastawu]	1182
Art. 672.	[Zwłoka z zapłatą czynszu]	1183
Art. 673.	[Terminy wypowiedzenia najmu]	1183
Art. 674.	[Domniemane przedłużenie najmu]	1184
Art. 675.	[Zwrot rzeczy najętej]	1185
Art. 676.	[Ulepszenia]	1185
Art. 677.	[Przedawnienie roszczeń]	1186

Art. 678.	[Zbycie rzeczy najętej]	1186
Art. 679.	[Wypowiedzenie najmu przez nabywcę]	1187
Rozdział II. Najem lokalu		1188
Art. 680.	[Odpowiednie stosowanie]	1188
Art. 680 ¹ .	[Najem lokalu przez małżonków]	1188
Art. 681.	[Nakłady obciążające najemcę lokalu]	1189
Art. 682.	[Wady lokalu zagrażające zdrowiu]	1189
Art. 683.	[Porządek domowy]	1190
Art. 684.	[Urządzenia zakładane przez najemcę]	1190
Art. 685.	[Wykroczenie przeciw porządkowi domowemu]	1191
Art. 685 ¹ .	[Podwyżka czynszu najmu lokalu]	1191
Art. 686.	[Zastaw na wniesionych ruchomościach]	1191
Art. 687.	[Zwłoka z zapłatą czynszu]	1192
Art. 688.	[Wypowiedzenie najmu lokalu zawartego na czas nieoznaczony]	1192
Art. 688 ¹ .	[Odpowiedzialność solidarna]	1192
Art. 688 ² .	[Zgoda wynajmującego na podnajem lokalu]	1193
Art. 689.	(uchylony)	1193
Art. 690.	[Ochrona praw najemcy lokalu]	1193
Art. 691.	[Wstąpienie w stosunek najmu]	1194
Art. 692.	[Wyłączenie stosowania]	1195
Dział II. Dzierżawa		1196
Art. 693.	[Umowa dzierżawy; Czynsz dzierżawny]	1196
Art. 694.	[Odpowiednie stosowanie]	1197
Art. 695.	[Domniemanie dzierżawy na czas nieoznaczony]	1197
Art. 696.	[Wykonywanie dzierżawy]	1197
Art. 697.	[Naprawy niezbędne do zachowania przedmiotu dzierżawy]	1198
Art. 698.	[Oddanie do używania lub poddzierżawy]	1198
Art. 699.	[Płatność czynszu dzierżawnego]	1199
Art. 700.	[Obniżenie czynszu dzierżawnego]	1200
Art. 701.	[Ustawowe prawo zastawu]	1201
Art. 702.	[Rozszerzenie zastawu]	1201
Art. 703.	[Zwłoka z zapłatą czynszu]	1201
Art. 704.	[Wypowiedzenie dzierżawy gruntu rolnego]	1202
Art. 705.	[Zwrot rzeczy dzierżawionej]	1202
Art. 706.	[Zwrot nakładów na zasiewy]	1202
Art. 707.	[Stosunkowe rozliczenie czynszu dzierżawnego]	1203
Art. 708.	[Odpowiednie stosowanie]	1203
Art. 709.	[Dzierżawa praw]	1204
Tytuł XVII¹. Umowa leasingu		1205
Art. 709 ¹ .	[Leasing operacyjny]	1205
I. Cechy i charakter umowy leasingu		1205
II. Zobowiązania stron i przedmiot umowy oraz czas jej trwania		1206
Art. 709 ² .	[Forma]	1207
Art. 709 ³ .	[Niewydanie rzeczy a płatność rat]	1207
Art. 709 ⁴ .	[Obowiązki finansującego]	1208
Art. 709 ⁵ .	[Utrata rzeczy leasingowanej]	1209
Art. 709 ⁶ .	[Koszty ubezpieczenia]	1210
Art. 709 ⁷ .	[Obowiązki korzystającego]	1210
Art. 709 ⁸ .	[Wady rzeczy leasingowanej]	1211
Art. 709 ⁹ .	[Sposób używania rzeczy]	1212
Art. 709 ¹⁰ .	[Zmiana przeznaczenia rzeczy]	1213
Art. 709 ¹¹ .	[Wypowiedzenie umowy przez finansującego]	1213
Art. 709 ¹² .	[Oddanie rzeczy do używania osobie trzeciej]	1214
Art. 709 ¹³ .	[Zwłoka w płatności rat]	1214

Art. 709 ¹⁴ . [Zbycie rzeczy przez finansującego]	1215
Art. 709 ¹⁵ . [Żądanie natychmiastowego zapłacenia rat]	1216
Art. 709 ¹⁶ . [Leasing finansowy]	1216
Art. 709 ¹⁷ . [Odpowiedzialność za wady]	1217
Art. 709 ¹⁸ . [Odpowiednie stosowanie]	1218
Tytuł XVIII. Użyczenie	1219
Art. 710. [Umowa użyczenia]	1219
I. Charakterystyka ogólna	1219
II. Rozwiązania podobne i ochrona użyczenia	1219
Art. 711. [Wady rzeczy użyczonej]	1220
Art. 712. [Sposób używania rzeczy]	1220
Art. 713. [Koszty, wydatki, nakłady]	1221
I. Ponoszenie kosztów utrzymania rzeczy	1221
II. Zwrot wydatków i nakładów poczynionych na rzecz przez biorącego	1222
Art. 714. [Odpowiedzialność za przypadkową utratę rzeczy lub jej uszkodzenie]	1222
Art. 715. [Wygaśnięcie użyczenia]	1223
Art. 716. [Żądanie zwrotu przed terminem]	1223
Art. 717. [Odpowiedzialność solidarna]	1224
Art. 718. [Zwrot rzeczy użyczonej]	1224
Art. 719. [Przedawnienie roszczeń]	1225
Tytuł XIX. Pożyczka	1226
Art. 720. [Umowa pożyczki]	1226
I. Strony, przedmiot, skutek, charakter prawny i forma umowy pożyczki	1226
II. Zastosowanie i funkcja umowy pożyczki oraz stosunki prawne podobne	1227
Art. 720 ¹ . [Uprawnienie dającego pożyczkę do odsetek i pozaodsetkowych kosztów pożyczki]	1227
Art. 720 ² . [Maksymalna wysokość pozaodsetkowych kosztów pożyczki]	1229
Art. 720 ³ . [Zabezpieczenie zwrotu pożyczki]	1230
Art. 720 ⁴ . [Obowiązek poinformowania biorącego pożyczkę o wysokości pozaodsetkowych kosztów, wysokości odsetek oraz kwocie należnej z tytułu odsetek]	1231
Art. 720 ⁵ . [Spłata pożyczki przed terminem a odsetki i pozaodsetkowe koszty pożyczki]	1231
Art. 720 ⁶ . (uchylony)	1232
Art. 721. [Odstąpienie od umowy przez dającego pożyczkę]	1232
Art. 722. [Przedawnienie roszczenia o wydanie]	1233
Art. 723. [Termin zwrotu pożyczki]	1233
Art. 724. [Odpowiedzialność za wady]	1234
Art. 724 ¹ . [Stosowanie przepisów o odsetkach, pozaodsetkowych kosztach i zabezpieczeniu zwrotu do innych umów]	1235
Tytuł XX. Umowa rachunku bankowego	1236
Art. 725. [Umowa rachunku bankowego]	1236
I. Podstawa prawna i funkcja umowy	1236
II. Treść i forma umowy	1237
III. Rodzaje rachunków bankowych i dodatkowe rozwiązania	1238
Art. 726. [Uprawnienie do obrotu pieniędzmi]	1240
Art. 727. [Odmowa wykonania zlecenia]	1240
Art. 728. [Wyciąg z rachunku; obowiązek informowania]	1241
Art. 729. [Zmiana miejsca zamieszkania lub siedziby]	1242
Art. 730. [Wypowiedzenie umowy]	1242
Art. 731. [Przedawnienie roszczeń]	1243
Art. 732. [Odpowiednie stosowanie]	1243
Art. 733. [Rozliczenia pieniężne]	1244
Tytuł XXI. Zlecenie	1245
Art. 734. [Umowa zlecenia]	1245

Art. 735.	[Zasada odpłatności zlecenia]	1246
Art. 736.	[Odmowa przyjęcia zlecenia]	1247
Art. 737.	[Odstąpienie od wskazań dającego zlecenie]	1248
Art. 738.	[Powierzenie zlecenia zastępcy]	1249
Art. 739.	[Rozszerzenie odpowiedzialności]	1250
Art. 740.	[Obowiązek informowania zleceniodawcy]	1250
Art. 741.	[Zakaz używania rzeczy i pieniędzy zleceniodawcy]	1252
Art. 742.	[Zwrot wydatków; zwolnienie od zobowiązań]	1252
Art. 743.	[Zaliczka]	1253
Art. 744.	[Wymagalność wynagrodzenia]	1253
Art. 745.	[Odpowiedzialność solidarna]	1254
Art. 746.	[Wypowiedzenie umowy zlecenia]	1254
Art. 747.	[Następstwa śmierci zleceniodawcy]	1256
Art. 748.	[Następstwa śmierci przyjmującego zlecenie]	1256
Art. 749.	[Skutki wygaśnięcia zlecenia]	1256
Art. 750.	[Umowy o świadczenie usług na warunkach zlecenia]	1257
Art. 751.	[Przedawnienie roszczeń]	1258
Tytuł XXII. Prowadzenie cudzych spraw bez zlecenia		1260
Art. 752.	[<i>Negotiorum gestio</i>]	1260
Art. 753.	[Zawiadomienie osoby zastępowanej; rozliczenia]	1262
Art. 754.	[Skutki działania wbrew woli zainteresowanego]	1263
Art. 755.	[Przywrócenie stanu poprzedniego; naprawienie szkód]	1264
Art. 756.	[Potwierdzenie osoby zastępowanej]	1266
Art. 757.	[Ratowanie cudzego dobra]	1267
Tytuł XXIII. Umowa agencyjna		1269
Art. 758.	[Umowa agencyjna]	1269
Art. 758 ¹ .	[Prowizja agencyjna]	1269
Art. 758 ² .	[Żądanie pisemnego potwierdzenia]	1270
Art. 759.	[Domniemane upoważnienie agenta]	1271
Art. 760.	[Zasada lojalności]	1271
Art. 760 ¹ .	[Obowiązki agenta]	1272
I.	Uwagi ogólne	1272
II.	Obowiązek przekazywania dającemu zlecenie wszelkich informacji, które mają dla niego znaczenie	1272
III.	Obowiązek przestrzegania wskázówek dającego zlecenie	1272
IV.	Obowiązek podejmowania, w zakresie prowadzonych spraw, czynności potrzebnych do ochrony praw dającego zlecenie	1273
Art. 760 ² .	[Obowiązki dającego zlecenie]	1273
Art. 760 ³ .	[Brak umocowania albo przekroczenie jego zakresu]	1275
Art. 761.	[Roszczenie o prowizję agencyjną]	1275
Art. 761 ¹ .	[Prowizja za umowy zawarte po rozwiązaniu stosunku agencyjnego]	1276
Art. 761 ² .	[Działanie kilku agentów]	1277
Art. 761 ³ .	[Wymagalność prowizji]	1278
Art. 761 ⁴ .	[Utrata roszczenia o prowizję]	1278
Art. 761 ⁵ .	[Zasady rozliczania prowizji]	1279
Art. 761 ⁶ .	[Zastrzeżenie wynagrodzenia w formie prowizji]	1280
Art. 761 ⁷ .	[Klauzula <i>del credere</i>]	1280
Art. 762.	[Roszczenie o zwrot wydatków]	1281
Art. 763.	[Ustawowe prawo zastawu]	1282
Art. 764.	[Zmiana kwalifikacji umowy]	1282
Art. 764 ¹ .	[Termin wypowiedzenia]	1282
Art. 764 ² .	[Nadzwyczajne wypowiedzenie]	1283
Art. 764 ³ .	[Świadczenie wyrównawcze agenta]	1284
Art. 764 ⁴ .	[Wyłączenie świadczenia wyrównawczego agenta]	1287

Art. 764 ⁵ . [Zakaz umawiania się na niekorzyść agenta]	1288
Art. 764 ⁶ . [Umowny zakaz konkurencji]	1288
Art. 764 ⁷ . [Odwołanie zakazu konkurencji]	1289
Art. 764 ⁸ . [Zwolnienie się z zakazu konkurencji]	1290
Art. 764 ⁹ . [Umowa z osobą niebędącą przedsiębiorcą]	1290
Tytuł XXIV. Umowa komisju	1291
Art. 765. [Umowa komisju]	1291
Art. 766. [Obowiązki komisanta]	1293
Art. 767. [Zawarcie umowy na korzystniejszych warunkach]	1294
Art. 768. [Cena komisowa]	1294
Art. 769. [Rzecz narażona na zepsucie; skutki zwłoki komitenta]	1295
Art. 770. [Odpowiedzialność komisanta]	1296
Art. 770 ¹ . (uchylony)	1297
Art. 771. [Ryzyko komisanta]	1297
Art. 772. [Roszczenie o prowizję]	1297
Art. 773. [Ustawowe prawo zastawu]	1298
Tytuł XXV. Umowa przewozu	1299
Dział I. Przepisy ogólne	1299
Art. 774. [Umowa przewozu]	1299
I. Charakter prawny umowy przewozu	1299
II. Treść i forma umowy	1300
Art. 775. [Pierwszeństwo <i>lex specialis</i>]	1300
Dział II. Przewóz osób	1301
Art. 776. [Obowiązki przewoźnika]	1301
Art. 777. [Odpowiedzialność za bagaż]	1302
Art. 778. [Przedawnienie roszczeń]	1302
Dział III. Przewóz rzeczy	1303
Art. 779. [Obowiązki wysyłającego]	1303
Art. 780. [List przewozowy]	1303
Art. 781. [Stan przesyłki]	1304
Art. 782. [Dokumenty towarzyszące]	1305
Art. 783. [Czasowa przeszkoda w przewozie]	1305
Art. 784. [Zawiadomienie o nadejściu przesyłki]	1306
Art. 785. [Uprawnienia odbiorcy]	1306
Art. 786. [Przyjęcie przesyłki i listu przewozowego]	1307
Art. 787. [Niemożność doręczenia przesyłki]	1307
Art. 788. [Granice odpowiedzialności przewoźnika]	1307
Art. 789. [Odpowiedzialność w przewozie zastępczym]	1309
Art. 790. [Ustawowe prawo zastawu]	1309
Art. 791. [Roszczenia po przyjęciu przesyłki i zapłacie przewoźnego]	1310
Art. 792. [Przedawnienie roszczeń]	1310
Art. 793. [Przedawnienie roszczeń między przewoźnikami]	1311
Tytuł XXVI. Umowa spedycji	1312
Art. 794. [Umowa spedycji]	1312
Art. 795. [Pierwszeństwo <i>lex specialis</i>]	1313
Art. 796. [Odpowiednie stosowanie]	1313
Art. 797. [Zwrot nienależnie pobranych należności]	1313
Art. 798. [Zabezpieczenie praw dającego zlecenie]	1314
Art. 799. [Odpowiedzialność za winę w wyborze]	1314
Art. 800. [Spedytor wykonujący przewóz]	1315
Art. 801. [Granice odpowiedzialności spedytora]	1315
Art. 802. [Ustawowe prawo zastawu]	1316
Art. 803. [Przedawnienie roszczeń]	1317
Art. 804. [Przedawnienie roszczeń między spedytorami i przewoźnikami]	1317

Tytuł XXVII. Umowa ubezpieczenia	1318
Dział I. Przepisy ogólne	1318
Art. 805. [Umowa ubezpieczenia]	1318
I. Definicja umowy ubezpieczenia	1318
II. Definicja umowy ubezpieczenia w prawie unijnym	1319
III. Charakter prawny świadczenia ubezpieczyciela	1319
IV. Świadczenie ubezpieczającego	1320
V. Umowa ubezpieczenia jako umowa konsumencka	1320
VI. Zakres ochrony konsumenckiej	1321
VII. Ustawowe kryteria wykładni postanowień umowy ubezpieczenia	1321
VIII. Umowa ubezpieczenia jako umowa wzajemna	1322
IX. Umowa ubezpieczenia jako umowa losowa	1323
X. Umowa ubezpieczenia jako umowa kauzalna	1323
XI. Umowa ubezpieczenia jako umowa kwalifikowana	1324
XII. Umowa ubezpieczenia jako kontrakt najwyższego zaufania	1324
XIII. Pojęcie wypadku ubezpieczeniowego	1325
XIV. Świadczenie ubezpieczeniowe z tytułu umowy ubezpieczenia majątkowego	1326
XV. Świadczenie ubezpieczeniowe z tytułu ubezpieczenia osobowego	1328
Art. 806. [Nieważność i bezskuteczność]	1328
I. Nieważność umowy ubezpieczenia	1328
II. Bezskuteczność umowy ubezpieczenia w świetle art. 806 § 2	1328
Art. 807. [Ogólne warunki i postanowienia umów a Kodeks]	1329
I. Zakres kogentności przepisów o umowie ubezpieczenia	1329
II. Zakres zastosowania sankcji nieważności	1330
Art. 808. [Ubezpieczenie na cudzy rachunek]	1330
I. Ubezpieczenie na cudzy rachunek a ubezpieczenie na rzecz osoby trzeciej	1331
II. Ubezpieczony jako osoba trzecia w umowie ubezpieczenia na cudzy rachunek	1332
III. Umowa ubezpieczenia grupowego	1333
IV. Podmiot zobowiązany do zapłaty składki	1334
V. Wypłata świadczenia	1335
VI. Ochrona interesu ubezpieczonego	1335
Art. 809. [Obowiązek wydania polisy]	1336
I. Forma zawarcia umowy ubezpieczenia	1336
II. Obowiązek potwierdzenia faktu zawarcia umowy	1337
III. Istota, treść i rodzaje dokumentu ubezpieczenia	1337
IV. Moment zawarcia umowy ubezpieczenia	1338
Art. 810. (uchylony)	1338
Art. 811. [Kontroferta ubezpieczyciela; sprzeciw ubezpieczającego]	1338
I. Oferta ze zmianami	1338
II. Zakres zmian wprowadzanych do wniosku ubezpieczeniowego	1339
III. Obowiązek informacyjny ubezpieczyciela	1339
IV. Sprzeciw ubezpieczającego i skutki jego niezgłoszenia	1340
Art. 812. [Ustanie umowy ubezpieczenia]	1340
I. Odstąpienie od umowy ubezpieczenia	1340
II. Wypowiedzenie umowy przez ubezpieczyciela	1341
III. Różnica między postanowieniami umowy a OWU	1341
IV. Specyfika i zakres swobody zmian ogólnych warunków ubezpieczenia w kontekście art. 384 ¹	1342
Art. 813. [Wysokość składki]	1342
I. Czas trwania odpowiedzialności ubezpieczyciela a wysokość składki	1342
II. Zwrot składki w przypadku wygaśnięcia stosunku ubezpieczenia	1344
III. Sposób obliczania wysokości zwracanej składki	1344
IV. Zwrot składki w ubezpieczeniach grupowych	1345
V. Termin zapłaty składki	1346

Art. 814. [Początek odpowiedzialności ubezpieczyciela]	1346
I. Początek odpowiedzialności ubezpieczyciela	1347
II. Skutki nieopłacenia składki w terminie, jeśli odpowiedzialność już się rozpoczęła	1348
III. Niezapłacenie w terminie drugiej i kolejnej raty składki	1349
Art. 815. [Obowiązki ubezpieczającego]	1349
I. Powinności ubezpieczającego na etapie zawierania umowy ubezpieczenia	1350
II. Umowa ubezpieczenia jako kontrakt najwyższego zaufania	1350
III. Powinność deklaracji ryzyka	1351
IV. Powinność notyfikacji ryzyka	1352
V. Ubezpieczony jako adresat powinności deklaracji i notyfikacji ryzyka w ubezpieczeniach na cudzy rachunek	1353
VI. Świadomość ubezpieczającego jako przesłanka zastosowania sankcji z art. 815 § 3	1353
VII. Charakter sankcji z tytułu niedopełnienia obowiązków deklaracji i notyfikacji ryzyka	1354
Art. 816. [Żądanie zmiany wysokości składki]	1355
I. Zmiana prawdopodobieństwa wypadku ubezpieczeniowego a wysokość składki	1355
II. Wyłączenie z zakresu stosowania	1356
Art. 817. [Termin spełnienia świadczenia]	1356
I. Zawiadomienie o wypadku jako początek biegu terminu spełnienia świadczenia	1356
II. Przedłużony termin spełnienia świadczenia	1356
III. Ograniczenie zastosowania do ubezpieczeń dobrowolnych	1357
IV. Semiimperatywny charakter prawny przepisu	1357
Art. 818. [Obowiązek zawiadomienia o wypadku]	1358
I. Powinność powiadomienia zakładu ubezpieczeń o wypadku – charakter prawny i cel	1358
II. Forma powiadomienia o wypadku ubezpieczeniowym	1358
III. Przesłanki i okoliczności zastosowania sankcji z tytułu niedochowania powinności powiadomienia o zajściu wypadku	1358
IV. Treść sankcji zastosowanej przez ubezpieczyciela	1359
V. Brak sankcji z tytułu niedochowania powinności powiadomienia o zajściu wypadku	1360
Art. 819. [Przedawnienie roszczeń]	1360
I. Zakres zastosowania przepisu	1360
II. Przerwanie biegu przedawnienia roszczeń	1361
III. Termin przedawnienia roszczeń z umowy ubezpieczenia OC	1362
Art. 820. [Wyłączenie stosowania]	1363
I. Zakres zastosowania wyłączenia	1363
II. Odrębny reżim prawny ubezpieczeń morskich	1364
III. Specyfika ubezpieczeń pośrednich – reasekuracji	1364
Dział II. Ubezpieczenia majątkowe	1365
Art. 821. [Przedmiot ubezpieczenia majątkowego]	1365
Art. 822. [Ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej]	1366
I. Odpowiedzialność odszkodowawcza jako przedmiot ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej	1366
II. Interes majątkowy jako przedmiot ubezpieczeń odpowiedzialności cywilnej	1367
III. Ubezpieczenie OC a reżim odpowiedzialności odszkodowawczej	1367
IV. Zasada akcesoryjności ochrony ubezpieczeniowej	1368
V. Wypadek ubezpieczeniowy a czasowy zakres ochrony ubezpieczeniowej	1368
VI. Roszczenie bezpośrednio poszkodowanego do ubezpieczyciela	1369
VII. Ograniczenie możliwości podnoszenia przez ubezpieczyciela zarzutów przeciwko poszkodowanemu	1370
Art. 823. [Skutki zbycia przedmiotu ubezpieczenia]	1371
I. Zbycie przedmiotu ubezpieczenia majątkowego	1371
II. Przeniesienie praw z umowy ubezpieczenia	1371
III. Zapłata składki ubezpieczeniowej	1372
IV. Przenoszenie wierzytelności z umowy ubezpieczenia	1373

Art. 824. [Granice odpowiedzialności ubezpieczyciela]	1373
I. Suma ubezpieczenia jako górna granica odpowiedzialności ubezpieczyciela	1373
II. Zmniejszenie sumy ubezpieczenia	1374
III. Ustalanie wysokości sumy ubezpieczenia	1374
IV. Niedoubezpieczenie i zakres zastosowania reguły proporcji	1374
Art. 824 ¹ . [Zasada odszkodowania. Podwójne ubezpieczenie]	1375
I. Zasada odszkodowania	1375
II. Podwójne i wielokrotne ubezpieczenie	1376
III. Nadubezpieczenie i zakres zastosowania reguły proporcji	1377
IV. Zastosowanie art. 824 ¹ § 2 i 3 do ubezpieczeń odpowiedzialności cywilnej	1378
Art. 825. (uchylony)	1378
Art. 826. [Obowiązki ubezpieczającego w razie wypadku]	1378
I. Zakres przedmiotowy zastosowania art. 826 § 1	1378
II. Zakres podmiotowy zastosowania art. 826	1379
III. Treść powinności podjęcia działań prewencyjnych i ratowniczych	1379
IV. Sankcja za niewykonanie obowiązku podjęcia działań prewencyjno-ratowniczych ...	1380
V. Obowiązek ubezpieczyciela zwrotu kosztów działań zapobiegawczych i ratowniczych	1380
Art. 827. [Wyłączenie odpowiedzialności ubezpieczyciela]	1381
I. Charakter prawny normy	1381
II. Zakres podmiotowy uwolnienia się od odpowiedzialności ubezpieczyciela	1382
III. Wina umyślna ubezpieczającego jako przesłanka wyłączająca odpowiedzialność ubezpieczyciela	1382
IV. Rażące niedbalstwo ubezpieczającego jako przyczyna odmowy wypłaty odszkodowania	1382
V. Zakres swobody ubezpieczyciela w kształtowaniu warunków ubezpieczenia	1383
Art. 828. [Regres ubezpieczeniowy]	1383
I. Zakres zastosowania i charakter prawny przepisu	1383
II. Istota ubezpieczeniowego regresu typowego	1384
III. Koniunkcja pozytywnych przesłanek ubezpieczeniowego regresu typowego	1384
IV. Negatywna przesłanka ubezpieczeniowego regresu ubezpieczeniowego	1385
V. Wyłączenie podmiotowe ubezpieczeniowego regresu typowego – status domowników	1385
Dział III. Ubezpieczenia osobowe	1385
Art. 829. [Zakres przedmiotowy ubezpieczeń osobowych]	1385
I. Przedmiot i rodzaje ubezpieczenia osobowego	1385
II. Klasyfikacja ubezpieczeń osobowych	1386
III. Zgoda ubezpieczonego w umowie ubezpieczenia na życie zawartej na cudzy rachunek	1387
IV. Zgoda ubezpieczonego na zmianę treści umowy ubezpieczenia	1389
Art. 830. [Wypowiedzenie umowy]	1390
I. Wypowiedzenie umowy ubezpieczenia osobowego przez ubezpieczającego	1390
II. Wypowiedzenie umowy ubezpieczenia osobowego na cudzy rachunek	1390
III. Wykup w ubezpieczeniu na życie	1391
IV. Dorozumiane wypowiedzenie umowy ubezpieczenia przez ubezpieczającego	1391
V. Wypowiedzenie umowy ubezpieczenia na życie przez ubezpieczyciela	1392
VI. Zmiana ogólnych warunków ubezpieczenia na życie	1392
Art. 831. [Uposażenie]	1392
I. Zakres zastosowania	1392
II. Uprawniony do otrzymania sumy ubezpieczenia – uposażony	1392
III. Uprawnienie do wyznaczenia uprawnionego do otrzymania sumy ubezpieczenia (uposażonego)	1393
IV. Umowa na okaziciela	1393
V. Umowa ubezpieczenia zawarta na cudzy rachunek	1394
VI. Wyłączenie sumy ubezpieczenia z masy spadkowej	1394

Art. 832. [Bezskuteczność uposażenia; przejście uprawnień]	1394
I. Śmierć uposażonego przed śmiercią ubezpieczonego	1394
II. Umyślne przyczynienie się do śmierci ubezpieczonego	1395
III. Skutki bezskuteczności wyznaczenia uprawnionego wobec pozostałych uprawnionych	1395
IV. Brak uposażonego	1396
Art. 833. [Samobójstwo ubezpieczonego]	1396
I. Samobójstwo jako wypadek ubezpieczeniowy	1396
II. Skrócenie okresu braku ochrony ubezpieczeniowej	1397
Art. 834. [Ograniczenie zarzutu podania nieprawdziwych danych]	1397
Tytuł XXVIII. Przechowanie	1399
Art. 835. [Umowa przechowania]	1399
Art. 836. [Wynagrodzenie za przechowanie]	1400
Art. 837. [Sposób przechowania]	1400
Art. 838. [Zmiana miejsca i sposobu przechowania]	1400
Art. 839. [Zakaz używania rzeczy]	1401
Art. 840. [Oddanie rzeczy zastępcy]	1401
Art. 841. [Odpowiedzialność przechowawcy]	1402
Art. 842. [Rozliczenie między stronami]	1402
Art. 843. [Odpowiedzialność solidarna]	1402
Art. 844. [Żądanie zwrotu i odebrania]	1403
Art. 845. [Depozyt nieprawidłowy]	1403
Tytuł XXIX. Odpowiedzialność, prawo zastawu i przedawnienie roszczeń utrzymujących hotele i podobne zakłady	1405
Art. 846. [Zakres odpowiedzialności hotelarzy]	1405
I. Uwagi ogólne	1405
II. Podmioty ponoszące odpowiedzialność	1405
III. Hotele i podobne zakłady	1406
IV. Gość hotelowy	1407
V. Odpowiedzialność utrzymującego hotel lub podobny zakład	1408
Art. 847. [Wygaśnięcie roszczeń]	1409
Art. 848. [Przedawnienie roszczeń]	1409
Art. 849. [Granice obowiązku naprawienia szkody]	1410
I. Uwagi ogólne	1410
II. Kwotowe ograniczenie odpowiedzialności utrzymującego hotel	1410
III. Odpowiedzialność bez ograniczeń	1411
IV. Odmowa przyjęcia rzeczy na przechowanie	1412
Art. 850. [Ustawowe prawo zastawu]	1412
Art. 851. [Przedawnienie roszczeń]	1413
Art. 852. [Zakłady kąpielowe]	1413
Tytuł XXX. Umowa składu	1415
Art. 853. [Umowa składu]	1415
Art. 854. [Wyłączenie stosowania]	1416
Art. 855. [Odpowiedzialność i obowiązki przedsiębiorcy składowego]	1416
Art. 856. [Obowiązek ubezpieczenia rzeczy]	1417
Art. 857. [Obowiązek ochrony interesów składającego]	1417
Art. 858. [Zawiadomienie składającego]	1417
Art. 859. [Rzecz narażona na zepsucie]	1418
Art. 859 ¹ . [Uprawnienia składającego]	1418
Art. 859 ² . [Uprawnienie do łączenia rzeczy]	1418
Art. 859 ³ . [Ustawowe prawo zastawu]	1419
Art. 859 ⁴ . [Przedłużenie umowy]	1419
Art. 859 ⁵ . [Wypowiedzenie umowy]	1420
Art. 859 ⁶ . [Skutki nieodebrania rzeczy]	1420
Art. 859 ⁷ . [Wezwanie do odebrania rzeczy]	1421

Art. 859 ⁸ . [Wygaśnięcie roszczeń składającego]	1421
Art. 859 ⁹ . [Przedawnienie roszczeń]	1421
Tytuł XXXI. Spółka	1422
Art. 860. [Umowa spółki cywilnej]	1422
I. Spółka – istota	1422
II. Kwalifikacja wybranych umów nienazwanych jako umowy spółki cywilnej	1423
Art. 861. [Wkład; domniemanie równych wkładów]	1424
Art. 862. [Odpowiednie stosowanie przepisów o sprzedaży i najmie]	1425
Art. 863. [Udział wspólnika]	1426
Art. 864. [Odpowiedzialność solidarna]	1427
I. Uwagi ogólne	1427
II. Zasady odpowiedzialności a zmiany w składzie osobowym spółki	1427
Art. 865. [Prowadzenie spraw spółki cywilnej]	1428
Art. 866. [Reprezentacja spółki cywilnej]	1429
Art. 867. [Udział wspólnika w zyskach i w stratach]	1429
Art. 868. [Podział i wypłata zysków]	1430
Art. 869. [Wystąpienie wspólnika ze spółki cywilnej]	1430
Art. 870. [Wypowiedzenie udziałów przez wierzyciela osobistego]	1431
Art. 871. [Rozliczenie ze wspólnikiem występującym]	1431
Art. 872. [Wejście spadkobierców do spółki cywilnej]	1432
Art. 873. [Domniemanie trwania spółki cywilnej]	1433
Art. 874. [Rozwiązanie spółki cywilnej]	1433
Art. 875. [Podział majątku]	1433
Tytuł XXXII. Poręczenie	1435
Art. 876. [Umowa poręczenia]	1435
Art. 877. [Konwersja nieważnego poręczenia]	1440
Art. 878. [Poręczenie za przyszły dług]	1440
Art. 879. [Zakres zobowiązania poręczyciela]	1442
Art. 880. [Opóźnienie dłużnika]	1444
Art. 881. [Odpowiedzialność solidarna]	1445
Art. 882. [Wygaśnięcie zobowiązania poręczyciela]	1446
Art. 883. [Zarzuty przysługujące poręczycielowi]	1447
Art. 884. [Zawiadomienie dłużnika]	1449
Art. 885. [Zawiadomienie o zapłacie długu]	1449
Art. 886. [Zawiadomienie o wykonaniu zobowiązania]	1450
Art. 887. [Odpowiedzialność wierzyciela]	1450
Tytuł XXXIII. Darowizna	1451
Art. 888. [Umowa darowizny]	1451
I. Istota darowizny	1451
II. Zagadnienia podmiotowe	1452
III. Zagadnienia przedmiotowe	1452
Art. 889. [Bezpłatne przysporzenia niebędące darowizną]	1453
Art. 890. [Forma]	1454
Art. 891. [Odpowiedzialność darczyńcy]	1454
Art. 892. [Odpowiedzialność za wady]	1455
Art. 893. [Polecenie darczyńcy]	1456
Art. 894. [Wypełnienie polecenia]	1457
Art. 895. [Odmowa wypełnienia polecenia]	1458
Art. 896. [Odwołanie darowizny niewykonanej]	1459
Art. 897. [Niedostatek darczyńcy]	1460
Art. 898. [Odwołanie darowizny z powodu rażącej niewdzięczności]	1460
Art. 899. [Przebaczenie obdarowanemu]	1463
Art. 900. [Forma odwołania darowizny]	1463
Art. 901. [Żądanie przedstawiciela ustawowego ubezwłasnowolnionego]	1464
Art. 902. [Wpływ zasad współżycia społecznego]	1464

Tytuł XXXIII¹. Przekazanie nieruchomości	1466
Art. 902 ¹ . [Umowa przekazania nieruchomości]	1466
I. Problematyka zrzeczenia się własności nieruchomości w drodze jednostronnej czynności prawnej	1466
II. Umowa przekazania nieruchomości	1467
III. Stosowanie konstrukcji z art. 902 ¹ do przeniesienia użytkowania wieczystego	1469
Art. 902 ² . [Wyłączenie odpowiedzialności za wady]	1469
Tytuł XXXIV. Renta i dożywocie	1470
Dział I. Renta	1470
Art. 903. [Umowa renty]	1470
Art. 903 ¹ . [Forma]	1472
Art. 904. [Termin płatności]	1472
Art. 905. [Skutki śmierci osoby uprawnionej]	1473
Art. 906. [Odpowiednie stosowanie]	1473
Art. 907. [Zmiana wysokości renty]	1474
I. Stosowanie przepisów do renty ze źródeł pozaumownych	1474
II. Zmiana wysokości bądź czasu trwania renty	1474
Dział II. Dożywocie	1476
Art. 908. [Umowa dożywocia]	1476
Art. 909. (uchylony)	1477
Art. 910. [Chwila przeniesienia własności nieruchomości]	1477
Art. 911. [Śmierć jednego z dożywotników]	1477
Art. 912. [Niezbywalność]	1478
Art. 913. [Zmiana dożywocia na rentę; rozwiązanie umowy]	1478
Art. 914. [Skutki zbycia nieruchomości przez zobowiązanego]	1479
Art. 915. [Odpowiednie stosowanie]	1480
Art. 916. [Żądanie uznania umowy za bezskuteczną]	1480
Tytuł XXXV. Ugoda	1481
Art. 917. [Ugoda]	1481
I. Uwagi ogólne	1481
II. Ugoda sądowa	1482
III. Przedmiot ugody	1482
IV. Forma ugody	1483
V. Przedmiot i treść ugody	1483
VI. Przypadki szczególne	1483
Art. 918. [Uchylenie się od skutków prawnych ugody]	1484
Tytuł XXXVI. Przyrzeczenie publiczne	1486
Art. 919. [Przyrzeczenie publiczne]	1486
Art. 920. [Zasady nagradzania]	1488
Art. 921. [Nagroda konkursowa]	1489
Tytuł XXXVII. Przekaz i papiery wartościowe	1492
Dział I. Przekaz.	1492
Art. 921 ¹ . [Przekazanie świadczenia]	1492
Art. 921 ² . [Przyjęcie przekazu; przedawnienie roszczeń]	1495
Art. 921 ³ . [Odwołanie przekazu]	1497
Art. 921 ⁴ . [Przekaz w dług]	1498
Art. 921 ⁵ . [Skutki w stosunku waluty]	1499
Dział II. Papiery wartościowe	1499
Art. 921 ⁶ . [Definicja]	1499
Art. 921 ⁷ . [Zwolnienie z długu]	1503
Art. 921 ⁸ . [Papiery wartościowe imienne]	1504
Art. 921 ⁹ . [Papiery wartościowe na zlecenie; indos]	1505
Art. 921 ¹⁰ . [Puszczenie w obieg dokumentu na okaziciela]	1506
Art. 921 ¹¹ . [Złożenie przedmiotu świadczenia do depozytu]	1507

Art. 921 ¹² . [Przeniesienie praw z dokumentu na okaziciela]	1507
Art. 921 ¹³ . [Zarzuty dłużnika]	1509
Art. 921 ¹⁴ . [Umarzanie papierów wartościowych]	1509
Art. 921 ¹⁵ . [Znaki legitymacyjne]	1510
Art. 921 ¹⁶ . [Odpowiednie stosowanie]	1512
KSIĘGA CZWARTA. SPADKI	1513
Tytuł I. Przepisy ogólne	1515
Art. 922. [Spadek]	1515
I. Zarys podstawowych pojęć. Kryteria zaliczenia praw i obowiązków do spadku	1515
II. Przykłady praw i obowiązków wchodzących w skład spadku	1517
III. Przykłady praw i obowiązków niewchodzących w skład spadku	1519
Art. 923. [Uprawnienia małżonka i osób bliskich]	1521
Art. 924. [Chwila otwarcia spadku]	1522
Art. 925. [Nabycie spadku]	1523
Art. 926. [Źródła powołania do spadku]	1523
Art. 927. [Zdolność do dziedziczenia; Zdolność do dziedziczenia przez dziecko poczęte]	1524
Art. 928. [Niegodność dziedziczenia]	1526
I. Ogólne cechy niegodności dziedziczenia	1526
II. Przyczyny niegodności dziedziczenia	1527
III. Skutki uznania spadkobiercy za niegodnego	1531
Art. 929. [Legitymacja czynna w procesie o niegodność dziedziczenia]	1531
Art. 930. [Przebaczenie]	1532
Tytuł II. Dziedziczenie ustawowe	1534
Art. 931. [Pierwsza grupa spadkobierców ustawowych]	1534
I. Dziedziczenie ustawowe w ogólności	1534
II. Dziedziczenie małżonka spadkodawcy w grupie I	1535
III. Dziedziczenie ustawowe zstępnych spadkodawcy	1535
Art. 932. [Dziedziczenie w braku zstępnych spadkodawcy]	1536
I. Dziedziczenie małżonka i rodziców w II grupie spadkobierców	1536
II. Dziedziczenie małżonka, rodziców, rodzeństwa i zstępnych rodzeństwa w III grupie spadkobierców	1537
Art. 933. [Udział spadkowy małżonka]	1537
Art. 934. [Udział spadkowy dziadków]	1538
Art. 934 ¹ . [Dziedziczenie pasierbów]	1539
Art. 935. [Ostatni spadkobiercy ustawowi]	1540
Art. 935 ¹ . [Wyłączenie małżonka pozostającego w separacji]	1540
Art. 936. [Dziedziczenie w przypadku przysposobienia pełnego]	1541
Art. 937. [Dziedziczenie w przypadku przysposobienia niepełnego]	1541
Art. 938. [Uprawnienia dziadków spadkodawcy]	1542
Art. 939. [Zapis naddziałowy]	1543
Art. 940. [Wyłączenie dziedziczenia ustawowego małżonka spadkodawcy]	1545
Tytuł III. Rozrządzenia na wypadek śmierci	1547
Dział I. Testament	1547
Rozdział I. Przepisy ogólne	1547
Art. 941. [Wyłączność testamentu]	1547
Art. 942. [Wykluczenie testamentów wspólnych]	1548
Art. 943. [Odwołanie testamentu]	1549
Art. 944. [Zdolność testowania]	1550
Art. 945. [Przesłanki nieważności testamentu]	1551
I. Uwagi ogólne	1551
II. Stan wyłączający świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli	1552
III. Błąd	1554
IV. Groźba	1556
V. Skutki wady oświadczenia woli	1557

Art. 946. [Odwołanie testamentu]	1559
Art. 947. [Skutki sporządzenia nowego testamentu]	1560
Art. 948. [Wykładnia testamentu]	1561
Rozdział II. Forma testamentu	1562
Oddział 1. Testamenty zwykłe	1562
Art. 949. [Testament holograficzny]	1562
I. Uwagi ogólne	1562
II. Pismo własnoręczne	1563
III. Podpis własnoręczny	1565
IV. Data sporządzenia testamentu holograficznego	1568
V. Dokument prywatny	1569
VI. Zaginięcie testamentu holograficznego	1569
Art. 950. [Testament notarialny]	1570
I. Uwagi ogólne	1570
II. Wymagania formalne	1571
III. Skutki prawne niedopełnienia wymagań formalnych	1573
IV. Dokument urzędowy	1574
Art. 951. [Testament allograficzny]	1575
I. Uwagi ogólne	1575
II. Osoby urzędowe uprawnione do odbioru oświadczenia woli testatora	1576
III. Ustne oświadczenie woli testatora	1576
IV. Wymóg obecności osoby urzędowej i świadków	1577
V. Sporządzenie protokołu testamentu allograficznego	1578
VI. Dokument urzędowy	1579
VII. Skutki prawne niedopełnienia wymagań formalnych	1580
Oddział 2. Testamenty szczególne	1581
Art. 952. [Testament ustny]	1581
I. Uwagi ogólne	1582
II. Okoliczności uzasadniające sporządzenie testamentu ustnego	1583
III. Wymagania formalne	1587
IV. Stwierdzenie treści testamentu ustnego	1588
Art. 953. [Testament podróży]	1594
I. Uwagi ogólne	1594
II. Wymagania formalne testamentu podróży	1595
III. Testament ustny podczas podróży	1596
Art. 954. [Testamenty wojskowe]	1596
I. Uwagi ogólne	1596
II. Wymagania formalne testamentu wojskowego	1597
Art. 955. [Utrata mocy testamentu szczególnego]	1598
Oddział 3. Przepisy wspólne dla testamentów zwykłych i szczególnych	1599
Art. 956. [Bezwzględna niezdolność do bycia świadkiem testamentu]	1599
I. Świadek testamentu	1599
II. Niezdolność do bycia świadkiem testamentu	1600
III. Niezdolność bezwzględna	1601
IV. Niezdolność względna	1602
V. Skutki prawne niezdolności bezwzględnej	1602
Art. 957. [Względna niezdolność do bycia świadkiem testamentu]	1602
I. Niezdolność względna	1602
II. Skutki prawne niezdolności względnej	1604
Art. 958. [Skutki naruszenia przepisów]	1605
Dział II. Powołanie spadkobiercy	1606
Art. 959. [Powołanie testamentowe]	1606
Art. 960. [Domniemanie równych udziałów]	1608
Art. 961. [Rozrządzenie przedmiotami majątkowymi]	1608

Art. 962.	[Zakaz dołączania warunku i terminu]	1611
Art. 963.	[Podstawienie testamentowe zwykłe]	1612
Art. 964.	[Podstawienie testamentowe powiernicze]	1613
Art. 965.	[Przyrost]	1614
Art. 966.	[Uprawnienia dziadków testatora]	1615
Art. 967.	[Skuteczność zapisów i poleceń]	1615
Dział III. Zapis i polecenie		1616
Rozdział I. Zapis zwykły		1616
Art. 968.	[Zapis i dalszy zapis]	1616
Art. 969.	(uchylony)	1619
Art. 970.	[Chwila wykonania zapisu]	1619
Art. 971.	[Zapis obciążający kilku spadkobierców]	1620
Art. 972.	[Zdolność do bycia zapisobiercą]	1621
Art. 973.	[Zwolnienie od wykonania zapisu]	1621
Art. 974.	[Zwolnienie od wykonania dalszego zapisu]	1622
Art. 975.	[Zapis z warunkiem lub terminem]	1622
Art. 976.	[Skuteczność zapisu rzeczy oznaczonej co do tożsamości]	1623
Art. 977.	[Roszczenia o wynagrodzenie, pożytki, zapłatę, zwrot nakładów]	1624
Art. 978.	[Odpowiedzialność za wady rzeczy oznaczonych co do tożsamości]	1624
Art. 979.	[Zapis rzeczy oznaczonych co do gatunku]	1625
Art. 980.	[Odpowiedzialność za wady rzeczy oznaczonych co do gatunku]	1625
Art. 981.	[Przedawnienie roszczeń z zapisu]	1626
Rozdział II. Zapis windykacyjny		1627
Art. 981 ¹ .	[Zapis windykacyjny]	1627
I.	Istota zapisu windykacyjnego	1627
II.	Przedmiot zapisu windykacyjnego	1629
Art. 981 ² .	[Bezskuteczność zapisu windykacyjnego]	1632
Art. 981 ³ .	[Zastrzeżenie warunku lub terminu]	1633
Art. 981 ⁴ .	[Zapis zwykły a zapis windykacyjny]	1633
Art. 981 ⁵ .	[Odpowiednie stosowanie]	1633
Art. 981 ⁶ .	[Odesłanie do przepisów o zapisie zwykłym]	1634
Rozdział III. Polecenie		1634
Art. 982.	[Polecenie testamentowe]	1634
Art. 983.	[Chwila wykonania polecenia]	1636
Art. 984.	[Utrzymanie polecenia]	1636
Art. 985.	[Żądanie wykonania polecenia]	1636
Dział IV. Wykonawca testamentu		1637
Art. 986.	[Wykonawca testamentu]	1637
Art. 986 ¹ .	[Powołanie do zarządu majątkiem spadkowym]	1638
Art. 987.	[Odmowa wykonawcy]	1639
Art. 988.	[Obowiązki wykonawcy]	1640
Art. 989.	[Roszczenia między spadkobiercą i wykonawcą]	1641
Art. 990.	[Zwolnienie wykonawcy testamentu z obowiązków]	1641
Art. 990 ¹ .	[Powołanie do zarządu przedmiotem zapisu windykacyjnego]	1642
Tytuł IV. Zachowek		1643
Art. 991.	[Uprawnieni do zachowku]	1643
I.	Istota zachowku	1643
II.	Podmioty uprawnione z tytułu zachowku	1644
III.	Obliczanie ułamka będącego podstawą obliczania zachowku	1645
IV.	Prawo do zachowku a stosowanie art. 5	1645
Art. 992.	[Podstawa obliczenia zachowku]	1646
Art. 993.	[Ustalanie wysokości zachowku]	1647
Art. 994.	[Darowizny niepodlegające zaliczeniu]	1648
I.	Darowizny podlegające doliczeniu do substratu zachowku	1648
II.	Darowizny niepodlegające doliczeniu do substratu zachowku	1649

Art. 994 ¹ . [Fundusz założycielski fundacji rodzinnej oraz mienie w związku z rozwiązaniem fundacji rodzinnej niepodlegające zaliczeniu]	1650
Art. 995. [Wartość przedmiotu darowizny, zapisu windykacyjnego, funduszu założycielskiego fundacji rodzinnej i mienia w związku z rozwiązaniem fundacji rodzinnej]	1651
Art. 996. [Zapis windykacyjny i darowizna na rzecz uprawnionego do zachowku; świadczenie od fundacji rodzinnej i mienie w związku z rozwiązaniem fundacji rodzinnej na rzecz uprawnionego do zachowku]	1652
Art. 997. [Koszty wychowania i wykształcenia]	1653
Art. 997 ¹ . [Odroczenie terminu płatności, rozłożenie na raty, obniżenie zachowku]	1654
Art. 998. [Ograniczenie odpowiedzialności za zapisy i polecenia]	1655
Art. 999. [Ograniczenie odpowiedzialności uprawnionego do zachowku]	1656
Art. 999 ¹ . [Odpowiedzialność za zachówek zapisobiercy windykacyjnego]	1656
Art. 1000. [Odpowiedzialność za zachówek obdarowanego, fundacji rodzinnej i osoby otrzymującej mienie w związku z rozwiązaniem fundacji rodzinnej]	1657
Art. 1001. [Kolejność odpowiedzialności obdarowanych oraz osób otrzymujących mienie w związku z rozwiązaniem fundacji rodzinnej]	1659
Art. 1002. [Dziedziczenie roszczenia o zachówek]	1660
Art. 1003. [Stosunkowe zmniejszenie zapisów i poleceń]	1660
Art. 1004. [Zakres zmniejszenia zapisów i poleceń]	1661
Art. 1005. [Zmniejszenie zapisów i poleceń uprawnionego do zachowku]	1661
Art. 1006. [Żądanie całkowitego wykonania zapisu za zapłatą]	1662
Art. 1007. [Przedawnienie roszczeń z zachowku]	1662
Art. 1008. [Wydziedziczenie]	1663
Art. 1009. [Przyczyna wydziedziczenia]	1665
Art. 1010. [Wpływ przebaczenia]	1665
Art. 1011. [Zstępni wydziedziczonych]	1666
Tytuł V. Przyjęcie i odrzucenie spadku	1667
Art. 1012. [Przyjęcie wprost albo z dobrodziejstwem inwentarza, odrzucenie]	1667
Art. 1013. (uchylony)	1668
Art. 1014. [Przyjęcie albo odrzucenie spadku przypadającego z różnych tytułów]	1669
Art. 1015. [Termin do złożenia oświadczenia]	1669
Art. 1016. (uchylony)	1672
Art. 1017. [Transmisja]	1672
Art. 1018. [Sposób złożenia i forma oświadczenia]	1675
Art. 1019. [Uchylenie się od skutków prawnych oświadczenia]	1677
Art. 1020. [Skutki odrzucenia spadku]	1683
Art. 1021. [Stosunki między zarządzającym spadkiem a spadkobiercami]	1683
Art. 1022. [Odrzucenie spadku z testamentu i przyjęcie z ustawy]	1684
Art. 1023. [Dziedziczenie przez gminę lub Skarb Państwa]	1685
Art. 1024. [Uznanie odrzucenia spadku za bezskuteczne]	1685
Tytuł VI. Stwierdzenie nabycia spadku lub przedmiotu zapisu windykacyjnego, poświadczenie dziedziczenia i ochrona spadkobiercy	1688
Art. 1025. [Postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku; akt poświadczenia dziedziczenia]	1688
Art. 1026. [Termin]	1693
Art. 1027. [Dowód praw wynikających z dziedziczenia]	1693
Art. 1028. [Rozporządzenie prawem należącym do spadku przez nieuprawnionego]	1694
Art. 1029. [Roszczenie o wydanie spadku]	1697
Art. 1029 ¹ . [Odpowiednie stosowanie]	1699
Tytuł VII. Odpowiedzialność za długi spadkowe	1702
Art. 1030. [Chwila przyjęcia spadku a odpowiedzialność]	1702
Art. 1031. [Sposób przyjęcia spadku a odpowiedzialność]	1706

Art. 1031 ¹ . [Wykaz inwentarza]	1709
Art. 1031 ² . [Wzór wykazu inwentarza]	1710
Art. 1031 ³ . [Spłata długów spadkowych]	1711
Art. 1031 ⁴ . [Obowiązek przyjęcia należnego świadczenia]	1711
Art. 1032. [Długi spadkobiercy, który przyjął spadek z dobrodziejstwem inwentarza]	1712
Art. 1033. [Odpowiedzialność z tytułu zapisów i poleceń]	1714
Art. 1034. [Odpowiedzialność solidarna]	1714
Art. 1034 ¹ . [Odpowiedzialność zapisobierców windykacyjnych do chwili działu spadku]	1716
Art. 1034 ² . [Odpowiedzialność od chwili działu spadku]	1717
Art. 1034 ³ . [Ograniczenie odpowiedzialności zapisobiercy windykacyjnego za długi spadkowe]	1718
Tytuł VIII. Wspólność majątku spadkowego i dział spadku	1719
Art. 1035. [Odpowiednie stosowanie przepisów o współwłasności]	1719
I. Uwagi ogólne	1719
II. Zarząd majątkiem spadkowym – ogólna charakterystyka	1723
III. Zarząd ustawowy, umowny i sądowy	1725
IV. Podsumowanie	1727
Art. 1036. [Rozporządzenie udziałem w przedmiocie należącym do spadku]	1727
Art. 1037. [Dział spadku]	1729
I. Uwagi ogólne	1730
II. Dział umowny	1732
III. Dział sądowy	1736
Art. 1038. [Częściowy dział spadku]	1741
Art. 1038 ¹ . [Dział spadku z przedsiębiorstwem]	1742
Art. 1039. [Zaliczenie darowizn i zapisów windykacyjnych na schedę]	1743
Art. 1040. [Darowizna lub zapis windykacyjny przewyższające wartość schedy]	1745
Art. 1041. [Zaliczenie darowizny lub zapisu windykacyjnego uczynionych wstępnemu]	1745
Art. 1042. [Sposób zaliczenia na schedę spadkową]	1746
Art. 1043. [Koszty wychowania i wykształcenia]	1747
Art. 1044. [Przyznanie przedmiotu należącego do spadku na współwłasność]	1747
Art. 1045. [Uchylenie się od skutków umowy o dział spadku]	1748
Art. 1046. [Rękojmia]	1749
Tytuł IX. Umowy dotyczące spadku	1754
Art. 1047. [Zakaz zawierania umów o spadek przyszły]	1754
Art. 1048. [Umowa o zrzeczenie się dziedziczenia]	1756
Art. 1049. [Skutki umowy o zrzeczenie]	1756
Art. 1050. [Umowne uchylenie skutków zrzeczenia się]	1759
Art. 1051. [Zbycie spadku]	1759
Art. 1052. [Umowa zobowiązująca do zbycia spadku]	1760
Art. 1053. [Wstąpienie w ogół praw i obowiązków]	1762
Art. 1054. [Uprawnienia i obowiązki zbywcy]	1762
Art. 1055. [Odpowiedzialność nabywcy spadku]	1763
Art. 1056. [Wyłączenie odpowiedzialności zbywcy z rękojmiami]	1763
Art. 1057. [Przejęcie na nabywcę korzyści i ciężarów]	1764
Tytuł X. Przepisy szczególne o dziedziczeniu gospodarstw rolnych	1765
Art. 1058. [Dziedziczenie gospodarstw rolnych z ustawy]	1765
Art. 1059. [Spadkobiercy gospodarstwa rolnego]	1767
Art. 1060. [Zastępcze dziedziczenie gospodarstw rolnych z ustawy przez wnuki i dalszych zstępnych spadkodawcy]	1768
Art. 1061. (uchylony)	1768
Art. 1062. [Zastępcze dziedziczenie gospodarstw rolnych z ustawy przez rodzeństwo spadkodawcy i dzieci rodzeństwa spadkodawcy]	1769

Art. 1063. [Dziedziczenie gospodarstwa na zasadach ogólnych]	1769
Art. 1064. [Warunki dziedziczenia ustawowego gospodarstw rolnych]	1770
Art. 1065–1066. (uchylone)	1770
Art. 1067. [Spadkobierca gospodarstwa obciążony zapisem]	1770
Art. 1068–1069. (uchylone)	1770
Art. 1070. [Podział gospodarstwa należącego do spadku]	1770
Art. 1070 ¹ . [Zbycie udziału w spadku obejmującym gospodarstwo]	1771
Art. 1071–1078. (uchylone)	1771
Art. 1079. [Zaliczenie udziałów w gospodarstwie]	1771
Art. 1080. (uchylony)	1771
Art. 1081. [Odpowiedzialność za długi spadkowe związane z prowadzeniem gospodarstwa]	1771
Art. 1082. [Ustalenie zachowku]	1772
Art. 1083–1085. (uchylone)	1772
Art. 1086. [Wkład gruntowy w r.s.p.]	1772
Art. 1087. [Dziedziczenie wkładu gruntowego w r.s.p.]	1772
Art. 1088. (uchylony)	1773
Bibliografia	1775
Skorowidz	1839
O Autorach	1857

Wykaz skrótów

Akty prawne

- dyrektywa 85/374/EWG – dyrektywa Rady z 25.07.1985 r. w sprawie zbliżenia przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych Państw Członkowskich dotyczących odpowiedzialności za produkty wadliwe (85/374/EWG) (Dz.Urz. WE L 210, s. 29 ze zm.)
- dyrektywa 86/653/EWG – dyrektywa Rady z 18.12.1986 r. w sprawie koordynacji ustawodawstw Państw Członkowskich odnoszących się do przedstawicieli handlowych działających na własny rachunek (86/653/EWG) (Dz.Urz. WE L 382, s. 17)
- dyrektywa 93/13/EWG – dyrektywa Rady z 5.04.1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.Urz. WE L 95, s. 29, ze zm.)
- dyrektywa 2011/83/UE – dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady z 25.10.2011 r. w sprawie praw konsumentów, zmieniająca dyrektywę Rady 93/13/EWG i dyrektywę 1999/44/WE Parlamentu Europejskiego i Rady oraz uchylająca dyrektywę Rady 85/577/EWG i dyrektywę 97/7/WE Parlamentu Europejskiego i Rady (Dz.Urz. UE L 304, s. 64, ze zm.)
- EKPC – Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzona w Rzymie 4.11.1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.)
- k.c. – ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2023 r. poz. 1610 ze zm.)
- k.h. – rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 27.06.1934 r. – Kodeks handlowy (Dz.U. Nr 57, poz. 502 ze zm.)
- k.k. – ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2024 r. poz. 17 ze zm.)
- k.k.s. – ustawa z 10.09.1999 r. – Kodeks karny skarbowy (Dz.U. z 2024 r. poz. 628 ze zm.)
- k.m. – ustawa z 18.09.2001 r. – Kodeks morski (Dz.U. z 2023 r. poz. 1309)
- Konstytucja PRL – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej uchwalona przez Sejm Ustawodawczy 22.07.1952 r. (Dz.U. z 1976 r. Nr 7, poz. 36 ze zm.)
- Konstytucja RP – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.)
- k.p. – ustawa z 26.06.1974 r. – Kodeks pracy (Dz.U. z 2023 r. poz. 1465 ze zm.)
- k.p.a. – ustawa z 14.06.1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. z 2024 r. poz. 572)
- k.p.c. – ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2023 r. poz. 1550 ze zm.)
- k.p.k. – ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2024 r. poz. 37 ze zm.)
- k.r.o. – ustawa z 25.02.1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 2023 r. poz. 2809 ze zm.)
- k.s.h. – ustawa z 15.09.2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz.U. z 2024 r. poz. 18 ze zm.)

k.w.	– ustawa z 20.05.1971 r. – Kodeks wykroczeń (Dz.U. z 2023 r. poz. 2119 ze zm.)
k.z.	– rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 27.10.1933 r. – Kodeks zobowiązań (Dz.U. Nr 82, poz. 598 ze zm.)
MPPOiP	– Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych otwarty do podpisu w Nowym Jorku 19.12.1966 r. (Dz.U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167)
nowelizacja z 14.02.2003 r.	– ustawa z 14.02.2003 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 49, poz. 408)
nowelizacja z 2.04.2009 r.	– ustawa z 2.04.2009 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 79, poz. 662)
nowelizacja z 18.03.2011 r.	– ustawa z 18.03.2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 85, poz. 458)
nowelizacja z 10.07.2015 r.	– ustawa z 10.07.2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1311 ze zm.)
nowelizacja z 13.04.2018 r.	– ustawa z 13.04.2018 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1104)
nowelizacja z 28.07.2023 r.	– ustawa z 28.07.2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1615)
o.p.	– ustawa z 29.08.1997 r. – Ordynacja podatkowa (Dz.U. z 2023 r. poz. 2383 ze zm.)
p.a.s.c.	– ustawa z 28.11.2014 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego (Dz.U. z 2023 r. poz. 1378 ze zm.)
p.o.ś.	– ustawa z 27.04.2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz.U. z 2024 r. poz. 54 ze zm.)
p.p.s.a.	– ustawa z 30.08.2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz.U. z 2024 r. poz. 935)
pr. aut.	– ustawa z 4.02.1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz.U. z 2022 r. poz. 2509)
pr. bank.	– ustawa z 29.08.1997 r. – Prawo bankowe (Dz.U. z 2023 r. poz. 2488 ze zm.)
pr. bud.	– ustawa z 7.07.1994 r. – Prawo budowlane (Dz.U. z 2024 r. poz. 725 ze zm.)
pr. czek.	– ustawa z 28.04.1936 r. – Prawo czekowe (Dz.U. z 2016 r. poz. 462)
pr. energ.	– ustawa z 10.04.1997 r. – Prawo energetyczne (Dz.U. z 2024 r. poz. 266 ze zm.)
pr. geod.	– ustawa z 17.05.1989 r. – Prawo geodezyjne i kartograficzne (Dz.U. z 2023 r. poz. 1752 ze zm.)
pr. geol.	– ustawa z 9.06.2011 r. – Prawo geologiczne i górnicze (Dz.U. z 2023 r. poz. 633 ze zm.)
pr. lot.	– ustawa z 3.07.2002 r. – Prawo lotnicze (Dz.U. z 2023 r. poz. 2110 ze zm.)
pr. łow.	– ustawa z 13.10.1995 r. – Prawo łowieckie (Dz.U. z 2023 r. poz. 1082)
pr. not.	– ustawa z 14.02.1991 r. – Prawo o notariacie (Dz.U. z 2024 r. poz. 1001)
pr. przed.	– ustawa z 6.03.2018 r. – Prawo przedsiębiorców (Dz.U. z 2024 r. poz. 236 ze zm.)
pr. restr.	– ustawa z 15.05.2015 r. – Prawo restrukturyzacyjne (Dz.U. z 2022 r. poz. 2309 ze zm.)
pr. rzecz.	– dekret z 11.10.1946 r. – Prawo rzeczowe (Dz.U. Nr 57, poz. 319 ze zm.)
pr. spółdz.	– ustawa z 16.09.1982 r. – Prawo spółdzielcze (Dz.U. z 2024 r. poz. 593)
pr. stow.	– ustawa z 7.04.1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach (Dz.U. z 2020 r. poz. 2261)
pr. tel.	– ustawa z 16.07.2004 r. – Prawo telekomunikacyjne (Dz.U. z 2024 r. poz. 34 ze zm.)
pr. upad.	– ustawa z 28.02.2003 r. – Prawo upadłościowe (Dz.U. z 2024 r. poz. 794)
pr. weksl.	– ustawa z 28.04.1936 r. – Prawo wekslowe (Dz.U. z 2022 r. poz. 282)
pr. wod.	– ustawa z 20.07.2017 r. – Prawo wodne (Dz.U. z 2023 r. poz. 1478 ze zm.)
p.w.k.c.	– ustawa z 23.04.1964 r. – Przepisy wprowadzające kodeks cywilny (Dz.U. Nr 16, poz. 94 ze zm.)

p.w.p.	– ustawa z 30.06.2000 r. – Prawo własności przemysłowej (Dz.U. z 2023 r. poz. 1170)
p.z.p.	– ustawa z 11.09.2019 r. – Prawo zamówień publicznych (Dz.U. z 2023 r. poz. 1605 ze zm.)
rozporządzenie nr 650/2012	– rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 650/2012 z 4.07.2012 r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń, przyjmowania i wykonywania dokumentów urzędowych dotyczących dziedziczenia oraz w sprawie ustanowienia europejskiego poświadczenia spadkowego (Dz.Urz. UE L 201, s. 107)
r.t.w.	– rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z 30.01.1965 r. w sprawie testamentów wojskowych (Dz.U. Nr 7, poz. 38)
r.u.s.p.	– rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 18.06.2019 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz.U. z 2024 r. poz. 867)
u.d.p.	– ustawa z 21.03.1985 r. o drogach publicznych (Dz.U. z 2024 r. poz. 320)
u.d.u.r.	– ustawa z 11.09.2015 r. o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej (Dz.U. z 2024 r. poz. 838)
u.f.i.	– ustawa z 27.05.2004 r. o funduszach inwestycyjnych i zarządzaniu alternatywnymi funduszami inwestycyjnymi (Dz.U. z 2024 r. poz. 1034)
u.g.n.	– ustawa z 21.08.1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz.U. z 2023 r. poz. 344 ze zm.)
u.g.n.r.	– ustawa z 19.10.1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa (Dz.U. z 2024 r. poz. 589 ze zm.)
u.j.p.	– ustawa z 7.10.1999 r. o języku polskim (Dz.U. z 2021 r. poz. 672 ze zm.)
u.k.u.r.	– ustawa z 11.04.2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego (Dz.U. z 2024 r. poz. 423)
u.k.w.h.	– ustawa z 6.07.1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (Dz.U. z 2023 r. poz. 1984 ze zm.)
u.l.	– ustawa z 28.09.1991 r. o lasach (Dz.U. z 2024 r. poz. 530)
u.n.z.f.	– ustawa z 2.04.2004 r. o niektórych zabezpieczeniach finansowych (Dz.U. z 2024 r. poz. 294)
u.o.k.k.	– ustawa z 16.02.2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz.U. z 2024 r. poz. 594)
u.o.p.	– ustawa z 16.04.2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. z 2023 r. poz. 1336 ze zm.)
u.o.p.l.	– ustawa z 21.06.2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (Dz.U. z 2023 r. poz. 725)
u.o.z.	– ustawa z 23.07.2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2022 r. poz. 840 ze zm.)
u.p.e.a.	– ustawa z 17.06.1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (Dz.U. z 2023 r. poz. 2505 ze zm.)
u.p.k.	– ustawa z 30.05.2014 r. o prawach konsumenta (Dz.U. z 2023 r. poz. 2759 ze zm.)
u.p.n.o.	– ustawa z 8.03.2013 r. o przeciwdziałaniu nadmiernym opóźnieniom w transakcjach handlowych (Dz.U. z 2023 r. poz. 1790)
u.p.n.p.r.	– ustawa z 23.08.2007 r. o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym (Dz.U. z 2023 r. poz. 845)
u.p.p.	– ustawa z 27.06.1997 r. o partiach politycznych (Dz.U. z 2023 r. poz. 1215)
u.p.p.m.	– ustawa z 20.12.1996 r. o portach i przystaniach morskich (Dz.U. z 2023 r. poz. 1796)
u.rz.z.	– ustawa z 20.02.2015 r. o rzeczach znalezionych (Dz.U. z 2023 r. poz. 501 ze zm.)
u.s.g.	– ustawa z 8.03.1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2024 r. poz. 609 ze zm.)
u.s.m.	– ustawa z 15.12.2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych (Dz.U. z 2024 r. poz. 558)

u.s.p.	– ustawa z 5.06.1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz.U. z 2024 r. poz. 107)
u.s.r.	– ustawa z 2.03.2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (Dz.U. z 2024 r. poz. 340 ze zm.)
ustawa o CEiDG	– ustawa z 6.03.2018 r. o Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej i Punkcie Informacji dla Przedsiębiorcy (Dz.U. z 2022 r. poz. 541)
ustawa o KRS	– ustawa z 20.08.1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz.U. z 2024 r. poz. 979)
ustawa o KZN	– ustawa z 20.07.2017 r. o Krajowym Zasobie Nieruchomości (Dz.U. z 2024 r. poz. 1026 ze zm.)
ustawa o PG	– ustawa z 15.12.2016 r. o Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2023 r. poz. 1109 ze zm.)
u.s.w.	– ustawa z 5.06.1998 r. o samorządzie województwa (Dz.U. z 2024 r. poz. 566)
u.u.o.	– ustawa z 22.05.2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (Dz.U. z 2023 r. poz. 2500)
u.u.s.r.	– ustawa z 20.12.1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz.U. z 2024 r. poz. 90 ze zm.)
u.w.a.r.	– ustawa z 23.01.2009 r. o wojewodzie i administracji rządowej w województwie (Dz.U. z 2023 r. poz. 190)
u.w.l.	– ustawa z 24.06.1994 r. o własności lokali (Dz.U. z 2021 r. poz. 1048 ze zm.)
u.z.l.	– ustawa z 5.12.1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentyisty (Dz.U. z 2023 r. poz. 1516 ze zm.)
u.z.n.k.	– ustawa z 16.04.1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (Dz.U. z 2022 r. poz. 1233)
u.z.r.r.z.	– ustawa z 6.12.1996 r. o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów (Dz.U. z 2018 r. poz. 2017)
u.z.z.m.p.	– ustawa z 16.12.2016 r. o zasadach zarządzania mieniem państwowym (Dz.U. z 2024 r. poz. 125 ze zm.)
u.z.z.z.	– ustawa z 5.12.2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi (Dz.U. z 2024 r. poz. 924)

Czasopisma i publikatory

Biul. SAKa	– Biuletyn Sądu Apelacyjnego w Katowicach
Biul. SN	– Biuletyn Sądu Najwyższego
CzPKiNP	– Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych
Dor. Podat.	– Doradztwo Podatkowe – Biuletyn Instytutu Studiów Podatkowych
Dz.Pr.P.P.	– Dziennik Praw Państwa Polskiego
EP	– Edukacja Prawnicza
EPS	– Europejski Przegląd Sądowy
Fin. Kom.	– Finanse Komunalne
FP	– Forum Prawnicze
GSP	– Gdańskie Studia Prawnicze
GSP-Prz.Orz.	– Gdańskie Studia Prawnicze. Przegląd Orzecznictwa
KPP	– Kwartalnik Prawa Prywatnego
Kwart. Pr. Publ.	– Kwartalnik Prawa Publicznego
Mon. Pr. Handl.	– Monitor Prawa Handlowego
Mon. Pr. Pr.	– Monitor Prawa Pracy
M. Praw.	– Monitor Prawniczy

M. Pr. Bank.	– Monitor Prawa Bankowego
MSiG	– Monitor Sądowy i Gospodarczy
NP	– Nowe Prawo
NPN	– Nowy Przegląd Notarialny
OSA	– Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
OSAB	– Orzecznictwo Sądów Apelacji Białostockiej
OSASz	– Orzecznictwo Sądu Apelacyjnego w Szczecinie
OSN	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego
OSNC	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna
OSNC-ZD	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna; Zbiór Dodatkowy
OSNCK	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izby Cywilnej i Izby Karnej
OSNKW	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Karna i Wojskowa
OSNP	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych
OSNPG	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego, Wydawnictwo Prokuratury Generalnej
OSP	– Orzecznictwo Sądów Polskich
OSPiKA	– Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych
OTK	– Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
OTK-A	– Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego; zbiór urzędowy, Seria A
PiM	– Prawo i Medycyna
PiP	– Państwo i Prawo
PiŚ	– Prawo i Środowisko
PiZS	– Praca i Zabezpieczenie Społeczne
PN	– Przegląd Notarialny
PPC	– Polski Proces Cywilny
PPE	– Przegląd Prawa Egzekucyjnego
PPH	– Przegląd Prawa Handlowego
PPiA	– Przegląd Prawa i Administracji
PPP	– Przegląd Prawa Prywatnego
Pr. Bank.	– Prawo Bankowe
Prob. Egz. S.	– Problemy Egzekucji Sądowej
Prok. i Pr.-wkl.	– Prokuratura i Prawo – wkładka
Pr. Sp.	– Prawo Spółek
Przeg. Sejm.	– Przegląd Sejmowy
Prz. Leg.	– Przegląd Legislacyjny
Prz. Pr. Publ.	– Przegląd Prawa Publicznego
PS	– Przegląd Sądowy
PUG	– Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego
PwD	– Prawo w Działaniu
RNP	– Roczniki Nauk Prawnych
RPEiS	– Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
R.Pr.	– Radca Prawny
R.Pr. ZN	– Radca Prawny. Zeszyty Naukowe
Sam. Ter.	– Samorząd Terytorialny
SC	– Studia Cywilistyczne
SPP	– Studia Prawa Prywatnego
St. Iur.	– Studia Iuridica
St. Prawn.	– Studia Prawnicze
St. Pr.-Ek.	– Studia Prawno-Ekonomiczne
TPP	– Transformacje Prawa Prywatnego

Zam. Publ. Dor.	– Zamówienia Publiczne. Doradca
ZN IBPS	– Zeszyty Naukowe Instytutu Badania Prawa Sądowego
ZNUJ	– Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego
ZNUJ PPWI	– Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z Prawa Własności Intelektualnej

Inne

CEIDG	– Centralna Ewidencja i Informacja o Działalności Gospodarczej
ETPC	– Europejski Trybunał Praw Człowieka
KRS	– Krajowy Rejestr Sądowy
KRUDK	– Krajowy Rejestr Utraconych Dóbr Kultury
NORT	– Notarialny Rejestr Testamentów
NSA	– Naczelny Sąd Administracyjny
PECL	– Zasady Europejskiego Prawa Kontraktów
r.s.p.	– rolnicza spółdzielnia produkcyjna
SA	– sąd apelacyjny
SN	– Sąd Najwyższy
SO	– sąd okręgowy
SOKiK	– Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów
TK	– Trybunał Konstytucyjny
TSUE (TS)	– Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej
WSA	– wojewódzki sąd administracyjny

USTAWA

z dnia 16 lutego 2007 r.

Kodeks cywilny*

(Dz.U. z 2023 r. poz. 1610; zm.: Dz.U. z 2023 r. poz. 1615, poz. 1890, poz. 1933; z 2024 r. poz. 653)

* Niniejsza ustawa dokonuje w zakresie swojej regulacji transpozycji dyrektywy 2000/31/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 8 czerwca 2000 r. w sprawie niektórych aspektów prawnych usług społeczeństwa informacyjnego, w szczególności handlu elektronicznego w ramach rynku wewnętrznego (dyrektywa o handlu elektronicznym) (Dz.Urz. WE L 178 z 17.07.2000, str. 1; Dz.Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 13, t. 25, str. 399).

**KSIĘGA PIERWSZA
CZĘŚĆ OGÓLNA**

Tytuł I. Przepisy wstępne

Art. 1. [Zakres regulacji]

Kodeks niniejszy reguluje stosunki cywilnoprawne między osobami fizycznymi i osobami prawnymi.

I. Zagadnienia wprowadzające

1. **Ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny**¹ weszła w życie 1.01.1965 r. Kodeks jest aktem prawnym rangi ustawowej zawierający w sobie harmonijny system norm i cechujący się stabilnością². Dzieło to stanowi owoc wieloletnich dążeń mających na celu skodyfikowanie polskiego prawa cywilnego, sięgających okresu międzywojennego³. Kodyfikację polskiego prawa cywilnego poprzedzały procesy unifikacyjne odnoszące się do niektórych jego działów⁴. Kodeks cywilny z 1964 r., pomimo upływu lat, zachowuje nadal aktualność i doniosłość. Dostosowaniu unormowań kodeksowych do zmieniających się stosunków gospodarczych, społecznych czy rozwoju techniki z powodzeniem służą dokonywane na przestrzeni lat nowelizacje.
2. Kodeks cywilny jest podstawowym aktem prawnym z zakresu **prawa prywatnego**⁵, stanowiącym jego trzon. Nie zawiera on jednak wyłącznego zbioru norm cywilnoprawnych, a tym samym nie jest aktem prawnym o charakterze zupełnym. Poza Kodeksem cywilnym istnieje wiele innych ustaw pozakodeksowych opartych na **cywilnoprawnej metodzie regulacji**. Metoda ta, stanowiąc podstawowy wyróżnik unormowań prawa cywilnego, opiera się na **równorzędnej pozycji podmiotów stosunków prawnych względem siebie**, co skutkuje brakiem ich podporządkowania, a ponadto **autonomią woli stron tych stosunków**⁶. W konsekwencji stosunki cywilnoprawne są z zasady kształtowane decyzjami tychże podmiotów (na temat zdarzeń prawnych skutkujących powstaniem, zmianą bądź ustaniem stosunku prawnego zob. pkt II.4 poniżej).

II. Stosunek cywilnoprawny

3. Zasadność wprowadzenia do Kodeksu art. 1 o komentowanej treści, a także kształt przepisu budzą pewne wątpliwości doktrynalne, a zwłaszcza budzi je to, czy stanowi on jedynie „normę podręcznikową”⁷. Sensu tego unormowania należy upatrywać jednak w jego wprowadzającym i porządkującym charakterze.
4. W świetle art. 1 Kodeks cywilny reguluje stosunki cywilnoprawne między określonymi podmiotami. **Stosunkiem cywilnoprawnym** jest stosunek prawny (a więc stosunek społeczny uregulowany przez prawo)

¹ Tekst pierwotny: Dz.U. Nr 16, poz. 93.

² Zob. m.in. A. Brzozowski, *Trzy dekady nowelizacji kodeksu cywilnego [w:] W poszukiwaniu dobrego prawa*, t. II, *Perspektywa prywatnoprawna. Księga jubileuszowa Profesora Mirosława Steca*, red. K. Małyś Sulińska, M. Spyra, A. Szumański, Warszawa 2022, s. 8.

³ M.in. w tym celu powołana została Komisja Kodyfikacyjna RP ustawą z 3.06.1919 r. o komisji kodyfikacyjnej (Dz.Pr.P.P. Nr 44, poz. 315), jednakże w okresie międzywojennym nie przeprowadzono kodyfikacji prawa cywilnego.

⁴ Zob. szerzej Z. Radwański, *Kodyfikacja prawa cywilnego*, RPEiS 2009/2, s. 131–132.

⁵ Na temat wyróżników prawa prywatnego, a także wątpliwości w zakresie granic między prawem publicznym a prawem prywatnym, zob. M. Safjan [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 1, *Prawo cywilne – część ogólna*, red. M. Safjan, Warszawa 2007, s. 30 i n.

⁶ Zob. m.in. M. Safjan [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 1, red. M. Safjan, 2007, s. 40 i n.; A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, *Prawo cywilne. Zarys części ogólnej*, Warszawa 2001, s. 109; Z. Radwański, *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2003, s. 6.

⁷ Wątpliwości te przedstawia Komisja Kodyfikacyjna Prawa Cywilnego działająca przy Ministrze Sprawiedliwości, *Zielona księga. Optymalna wizja kodeksu cywilnego w Rzeczypospolitej Polskiej*, red. Z. Radwański, Warszawa 2007, s. 17–19.

określony przez dyspozycje norm prawa cywilnego⁸. Może on mieć charakter majątkowy i niemajątkowy. Stosunek cywilnoprawny powstaje (a także podlega zmianie bądź ustaje) na skutek określonych zdarzeń prawnych. Stanowią je zdarzenia wskazane w Kodeksie cywilnym niezależne od woli ludzkiej (np. upływ czasu, urodzenie, śmierć), jak również od niej zależne, w tym czynności prawne, orzeczenia sądowe, akty administracyjne wywołujące skutki w zakresie prawa cywilnego. Skutki cywilnoprawne wywołują także czyny niedozwolone i bezpodstawne wzbogacenie⁹.

5. Każdy stosunek prawny ma określony podmiot, przedmiot i treść. Komentowany art. 1 wskazuje na dwie podstawowe kategorie **podmiotów stosunku cywilnoprawnego**: osoby fizyczne (na temat osób fizycznych zob. szerzej komentarz do art. 8–32) i osoby prawne (na temat osób prawnych zob. szerzej komentarz do art. 33–43). Kodeks cywilny identyfikuje także trzecią kategorię podmiotów – tzw. niepełne (niezupełne, ułomne) osoby prawne, które są jednostkami organizacyjnymi niebędącymi osobami prawnymi, ale którym norma prawna przyznaje zdolność prawną (zob. szerzej komentarz do art. 33¹). W konsekwencji system prawa tworzy klarowny, trójdzielny katalog podmiotów prawa cywilnego¹⁰. **Przedmiotem stosunku cywilnoprawnego** są zachowania się ludzi oraz objekty, których one dotyczą¹¹, w tym rzeczy (nieruchomości i ruchomości), a także dobra inne niż rzeczy. **Treścią stosunku cywilnoprawnego** są prawa i obowiązki jego stron, sprzężone w tym znaczeniu, że uprawnieniu jednej strony odpowiada obowiązek drugiej. Identyfikuje się przy tym stosunki prawne proste i złożone. W pierwszym przypadku uprawnieniu jednej strony odpowiada obowiązek drugiej, w tym drugim każdej ze stron przysługują uprawnienia skuteczne względem drugiej. W nauce wyróżnia się kategorię szerszą względem uprawnień – **prawo podmiotowe**¹².

Art. 2. (uchylony)

Art. 3. [*Lex retro non agit*]

Ustawa nie ma mocy wstecznej, chyba że to wynika z jej brzmienia lub celu.

1. Komentowany przepis należy do zagadnień tzw. prawa intertemporalnego. Chodzi o określenie, według jakich przepisów należy oceniać skutki prawne zdarzeń zaistniałych jeszcze przed wejściem w życie ustawy oraz stosunki prawne wynikające z tych zdarzeń i trwające lub mające dopiero wystąpić po wejściu w życie aktu prawnego¹³. Artykuł 3 wyraża jedną z zasad prawa międzyczasowego¹⁴, w myśl której ustawa nie ma mocy wstecznej, chyba że wynika to z jej brzmienia lub celu.
2. Wyjaśnienia wymaga pojęcie ustawy występujące w treści przepisu. Należy przez to rozumieć wszystkie przepisy z zakresu prawa prywatnego występujące w aktach prawnych rangi ustawy, a także rozporządzenia wykonawcze. Trafny jest pogląd, że ustawa w rozumieniu art. 3 k.c. oznacza akt prawa stanowionego. Argumenty prawnohistoryczne w oparciu o tradycję rzymską oraz europejską tradycję prawną przedstawił ostatnio w tej mierze J. Wiewiorowski¹⁵. Wypada również zauważyć, że kwestię tę rozstrzygał nieobowiązujący już art. XVI p.w.k.c., stanowiąc, że „Ustawą w rozumieniu kodeksu cywilnego jest każdy obowiązujący przepis prawa”. Wymaga podkreślenia, że chodzi jedynie o akty prawa stanowionego regulujące stosunki cywilnoprawne, a ściślej – przepis ma zastosowanie do wszystkich przepisów regulujących stosunki cywilnoprawne.

⁸ Pojęcie stosunku prawnego jest sporne. Zob. szerzej na temat jego definiowania Z. Banaszczyk [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 1, red. M. Safjan, 2007, s. 830 i n.

⁹ Na temat zdarzeń prawnych stanowiących źródło stosunku cywilnoprawnego zob. A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, *Prawo cywilne...*, 2001, s. 116 i n. Z orzecznictwa zob. m.in. postanowienie SN z 21.11.2000 r., III CKN 1048/00, LEX nr 51872.

¹⁰ Zob. T. Sokołowski, *Zakres pojęć ułomnych oraz niezupełnych osób prawnych* [w:] *Czterdzieści lat kodeksu cywilnego. Materiały ogólnopolskiego zjazdu cywilistów w Rzeszowie (8–10 października 2004 r.)*, red. M. Sawczuk, Kraków 2006, s. 149.

¹¹ Tak A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, *Prawo cywilne...*, 2001, s. 113. Zagadnienie przedmiotu stosunku cywilnoprawnego nie jest jednolicie definiowane w literaturze; por. Z. Radwański, *Prawo cywilne...*, 2003, s. 112.

¹² Na temat istoty prawa podmiotowego, a także różnych sposobów jego definiowania zob. zwłaszcza A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, *Prawo cywilne...*, 2001, s. 115; Z. Radwański, *Prawo cywilne...*, 2003, s. 84 i n.

¹³ W. Bryl [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 1, red. Z. Resich, Warszawa 1972, s. 43.

¹⁴ W. Bryl [w:] *Kodeks cywilny...*, t. 1, red. Z. Resich, s. 44.

¹⁵ J. Wiewiorowski, *Zakaz retroakcji określony w art. 3 k.c. w świetle europejskiej tradycji prawnej*, GSP 2018/39, s. 419–434.

3. Zasada niestosowania prawa wstecz znalazła swoje odzwierciedlenie także w ustawie – Przepisy wprowadzające kodeks cywilny, gdzie art. XXVI stanowi, że do stosunków prawnych powstałych przed wejściem w życie Kodeksu cywilnego stosuje się prawo dotychczasowe, chyba że dalsze przepisy stanowią inaczej. Rozdział III p.w.k.c. zawiera grupę przepisów przechodnich rozstrzygających, czy należy stosować Kodeks cywilny do zdarzenia, które wystąpiło przed wejściem w życie tego kodeksu, a którego skutki wystąpiły po dniu jego wejścia w życie.
4. Za stosowaniem zasady nieretroakcji przemawia względ na tzw. bezpieczeństwo prawne i jego element w postaci ochrony zaufania podmiotów prawa dokonujących czynności. Uczestnicy obrotu prawnego oczekują określonej stabilności, jeśli chodzi zarówno o zakres uprawnień, jak i o ciężar obowiązków. Podkreśla się, że z zasady ochrony zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa wynika obowiązek działania przez organy władzy publicznej w sposób lojalny, staranny oraz adekwatny do realnych potrzeb społecznych w przypadku wprowadzania zmian. Państwo ma również określone obowiązki natury technicznej, których wykonanie służyć ma zabezpieczeniu interesów jednostek, w szczególności gdy zmiany mogą wpłynąć na ich sytuację prawną. Wymaga tego zasada poprawnej legislacji, uznawana za składową zasady państwa prawnego¹⁶.
5. Przepis wprowadza dwa wyjątki od zasady nieretroaktywności: nową ustawę należy stosować, gdy wynika to z jej brzmienia lub celu. Przepis używa określenia „moc wsteczna ustawy”; oznacza ono stosowanie odmiennych (wynikających z nowej ustawy) ocen prawnych zdarzeń i ich skutków od wynikających z treści przepisów prawa obowiązujących w czasie ich zajścia.
6. Rozpoznając zagadnienie intertemporalne związane z odpowiedzialnością za szkodę górniczą, Sąd Najwyższy wskazał, że jeżeli w ustawie brak jest przepisów przejściowych, określając stosunki prawne, do których odnosi się ustawa nowa, należy uwzględnić przepisy prawa międzyczasowego zawarte w ustawie – Przepisy wprowadzające kodeks cywilny. W odniesieniu do zobowiązania do naprawienia szkody, którego źródłem jest czyn zabroniony, należy odwołać się do reguły wywodzonej z art. XLIX § 1 p.w.k.c., zgodnie z którą nowa ustawa nie znajduje zastosowania przy ocenie pozytywnych i negatywnych skutków zdarzeń prawnych, które nastąpiły przed jej wejściem w życie. W konsekwencji „w świetle przepisów intertemporalnych prawa cywilnego nie ma podstaw do traktowania jako zasady prawa prywatnego stosowania «normy korzystniejszej», bo rodziłoby to pytanie, w relacji do którego z podmiotów stosunku prawnego tę cechę nowej regulacji prawnej należałoby stwierdzać, tak by nie pozostać w sprzeczności z zasadą ich równości. Z uwagi na to, że zasada *lex retro non agit* jest jednym z istotnych elementów państwa prawa, odstępstwo od niej może mieć miejsce z bardzo ważnych powodów i musi wynikać z samej treści nowych przepisów”¹⁷.
7. Próbując odpowiedzieć na pytanie, w jaki sposób treść nowych przepisów wskazywać ma na retroaktywne stosowanie ustawy, należy rozróżnić dwie kwestie. Pierwsza odnosić się będzie do prawidłowej legislacji i adresowana jest, jako dyrektywa techniczna, ale też gwarancyjna, do organów stanowiących prawo. Druga kwestia odnosi się do określenia, w jaki sposób można ustalać, że z brzmienia przepisu wynika jego moc wsteczna. Przepis art. 3 adresowany jest do organów stosujących prawo, a nie do organów stanowiących. Przepis odwołuje się do brzmienia przepisu, a więc do jego literalnego sformułowania. Zakaz retroakcji jest zasadą, a odstępstwo od niego wyjątkiem. Wobec tego należy przyjąć, że zapoznanie się z treścią przepisu powinno nasuwać niebudzący wątpliwości wniosek, że nakazuje on retroaktywne stosowanie ustawy. Jakiegokolwiek wątpliwości muszą być rozstrzygane na rzecz zasady nieretroaktywności.
8. W doktrynie głoszone są poglądy o niekonstytucyjności art. 3 w części dotyczącej retroakcji wynikającej z celu ustawy nowej. Należy przychylić się do poglądu P. Machnikowskiego, że twierdzenie to jest zbyt kategoryczne. Autor ten podnosi, iż „nie można wykluczyć sytuacji, że podstawowe wartości konstytucyjne

¹⁶ Szerzej na ten temat J. Mikołajewicz, *Prawo intertemporalne w państwie prawnym*, RPEiS 2015/4, s. 25–27.

¹⁷ Por. wyrok SN z 24.01.2014 r., V CSK 93/13, LEX nr 1430404.

ważniejsze niż ochrona zaufania obywateli do prawa będą przemawiały za uznaniem mocy wstecznej określonej normy prawa cywilnego¹⁸.

9. Od retroaktywności należy odróżnić tzw. retrospektywność, przyjmowaną w odniesieniu do stosunków prawnych o charakterze ciągłym. Oznacza ona, że stosunki prawne powstałe pod rządem dawnej ustawy i istniejące w chwili wejścia w życie ustawy nowej podlegają nowej ustawie od daty jej wejścia w życie¹⁹. Nie stanowi to odstępstwa od zasady wyrażonej w art. 3.
10. Na istotny problem stosowania art. 3 do zmiany przyjmowanej przez doktrynę i orzecznictwo wykładni przepisów należy spojrzeć w kontekście ujęcia składników normy prawnej. Sąd Najwyższy w wyroku z 8.07.2011 r., IV CSK 532/10, LEX nr 897953, uznał, że zmiana dotychczasowej wykładni przepisu i jego nowe rozumienie nie działają wstecz, zgodnie z zasadą *lex retro non agit*, a zatem zmiana dotychczasowej wykładni przepisu prawa nie prowadzi do nieważności lub bezskuteczności czynności prawnych dokonanych w czasie, gdy obowiązywało inne jego rozumienie i zgodnie z nim czynności te zostały dokonane. Na funkcjonującą normę prawną składają się bowiem zarówno treść przepisu, jak i jego rozumienie w praktyce stosowania prawa. Sąd Najwyższy przywołał orzecznictwo Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości przyjmującego działanie nowej wykładni na przyszłość i stanowiska Trybunału Konstytucyjnego uznającego, że nadawanie mocy wstecznej nowej wykładni przepisu prawa, na podstawie którego doszło do nabycia określonego prawa, godzi w zasadę pewności prawa, zaufania w stosunkach między obywatelem a państwem oraz w zasadę ochrony praw nabytych.

Art. 4. (uchylony)

Art. 5. [Nadużycie prawa podmiotowego]

Nie można czynić ze swego prawa użytku, który by był sprzeczny ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem tego prawa lub z zasadami współżycia społecznego. Takie działanie lub zaniechanie uprawnionego nie jest uważane za wykonywanie prawa i nie korzysta z ochrony.

I. Istota, funkcja i przesłanki stosowania art. 5

1. Wyznaczenie zakresu prawa podmiotowego wymaga wyróżnienia dwóch płaszczyzn:
 - 1) sfery możliwości postępowania wyznaczonej przez ustawę *in abstracto* (tzw. płaszczyzny statycznej), obejmującej katalog uprawnień normatywnych składających się na prawo podmiotowe określonego rodzaju, oraz
 - 2) płaszczyzny korzystania z normatywnych uprawnień w konkretnym przypadku, kiedy to z okoliczności może wynikać, że działanie podmiotu narusza cudzą sferę interesów (tzw. płaszczyzny dynamicznej).

Celem art. 5 nie jest modyfikacja katalogu abstrakcyjnych uprawnień tworzących prawo podmiotowe, lecz tylko ograniczenie możliwości korzystania z nich w konkretnej sytuacji społecznej²⁰; stosowanie tego unormowania nie może zatem prowadzić do utraty prawa ani do modyfikacji jego treści. Z tego powodu nie znajduje zastosowania w procesie o istnienie (przysługiwanie) prawa oraz o ochronę tego prawa w drodze wpisu w księdze wieczystej²¹. Komentowane unormowanie nie podlega ograniczeniom podmiotowym, zatem znajduje zastosowanie względem wszystkich podmiotów prawa cywilnego, w tym przedsiębiorców²². Klauzula ta ma znaczenie dla całego systemu prawa cywilnego²³; nie narusza ona Konstytucji RP²⁴.

¹⁸ P. Machnikowski [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, P. Machnikowski, Warszawa 2021, s. 14.

¹⁹ Por. wyrok SN z 7.04.2004 r., IV CK 223/03, LEX nr 1125289.

²⁰ Zob. T. Sokołowski [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 1, *Część ogólna*, red. A. Kidyba, Warszawa 2009, s. 36.

²¹ Wyrok SN z 29.06.2004 r., II CK 397/03, LEX nr 174133.

²² Wyrok SN z 2.03.2023 r., II CSK 905/22, OSNC 2023/10, poz. 99; wyrok SN z 6.06.2019 r., II CSK 200/18, LEX nr 2690247. O ostrożnym stosowaniu art. 5 k.c. wobec przedsiębiorców – wyrok SN z 5.10.2018 r., I CSK 629/17, LEX nr 2561035.

²³ Wyrok TK z 17.10.2000 r., SK 5/99, OTK 2000/7, poz. 254.

²⁴ Trybunał Konstytucyjny w wyroku z 17.10.2000 r., SK 5/99, OTK 2000/7, poz. 254, stwierdził, że art. 5 k.c. jest zgodny z art. 2 i 45 ust. 1 Konstytucji RP oraz nie jest niezgodny z art. 32 ust. 1 i art. 64 ust. 2 w zw. z art. 20 Konstytucji RP.

O Autorach

Małgorzata Balwicka-Szczyrba – doktor habilitowany nauk prawnych, profesor Uniwersytetu Gdańskiego; wykładowca akademicki; autorka kilkudziesięciu publikacji z zakresu prawa cywilnego, w tym monografii: *Przedawnienie roszczeń z tytułu odpowiedzialności deliktowej za szkody przyszłe na osobie* (2008) oraz *Korzystanie z nieruchomości przez przedsiębiorców przesyłowych – właściciele urzędzeń przesyłowych* (2015); radca prawny.

Krzysztof Czub – doktor nauk prawnych; adiunkt w Katedrze Prawa Cywilnego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego; autor wielu publikacji z zakresu prawa cywilnego i prawa własności intelektualnej, w tym monografii: *Prawa osobiste twórców dóbr niematerialnych. Zagadnienia konstrukcyjne* (2011), *Prawo własności intelektualnej. Zarys wykładu* (2016), *Prawo własności intelektualnej* (2021); adwokat, polski i europejski rzecznik patentowy, członek Krajowej Rady Rzeczników Patentowych.

Filip Czuchwicki – doktor nauk prawnych; wykładowca Wyższej Szkoły Administracji i Biznesu im. E. Kwiatkowskiego w Gdyni; autor publikacji z zakresu prawa handlowego, ekspert w dziedzinie prawa rynku finansowego; adwokat.

Marcin Glicz – doktor habilitowany nauk prawnych, profesor Uniwersytetu Pomorskiego w Słupsku; autor kilkudziesięciu publikacji z zakresu prawa handlowego i prawa prywatnego międzynarodowego, w tym monografii *Spółka publiczna a spółka akcyjna. Analiza typologiczna* (2018); adwokat.

Bartłomiej Gliniecki – doktor habilitowany nauk prawnych, profesor Uniwersytetu Gdańskiego; autor ponad 50 publikacji w językach polskim i angielskim z zakresu prawa cywilnego i handlowego, w tym monografii: *Umowa deweloperska. Konstrukcja prawna i zabezpieczenie wzajemnych roszczeń stron* (2012) oraz *Mieszkańowi rachunek powierniczy. Analiza cywilnoprawna* (2018), a także komentarzy do ustawy o ochronie praw nabywcy lokalu mieszkalnego lub domu jednorodzinnego.

Leszek Jantowski – doktor nauk prawnych; autor publikacji z zakresu prawa cywilnego, w tym monografii *Stwierdzenie nabycia przez zasiedzenie służebności przesyłu i służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu* (2020); sędzia.

Grzegorz Karaszewski – doktor nauk prawnych; autor publikacji z zakresu prawa cywilnego, w tym współautor publikacji: *Sąsiedztwo nieruchomości. Komentarz* (2014), *Zarząd majątkiem wspólnym. Komentarz* (2016); sędzia.

Beata J. Kowalczyk – doktor nauk prawnych; adiunkt w Zakładzie Prawa Rzymskiego (Katedra Prawa Cywilnego) Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego; autorka wielu publikacji z zakresu prawa rzymskiego i prawa cywilnego, publikowanych w krajowych i zagranicznych periodykach naukowych, w tym monografii *USUCAPIO. Rzymskie pochodzenie współczesnej instytucji zasiedzenia* (2016).

Anita Lutkiewicz-Rucińska – doktor nauk prawnych, adiunkt w Instytucie Prawa i Administracji Uniwersytetu Pomorskiego w Słupsku; autorka publikacji z zakresu prawa cywilnego, a zwłaszcza prawa

rodzinnego, w tym monografii *Odpowiedzialność majątkiem wspólnym za zobowiązania cywilnoprawne współmałżonka* (2003).

Maja Maciejewska-Szałas – doktor nauk prawnych, adiunkt w Katedrze Prawa Cywilnego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego; autorka wielu publikacji z zakresu prawa cywilnego, w tym monografii *Forma pisemna i elektroniczna czynności prawnych. Studium prawnoporównawcze* (2014).

Dorota Maśniak – doktor habilitowany nauk prawnych, profesor Uniwersytetu Gdańskiego, Kierownik Pracowni Prawa Ubezpieczeniowego w Katedrze Prawa Cywilnego; autorka ponad 100 publikacji poświęconych problematyce prawnoubezpieczeniowej, w publicznoprawnym i prywatnoprawnym wymiarze, w tym m.in. monografii: *Ubezpieczenia ekologiczne* (2003), *Transgraniczny system ochrony ofiar wypadków drogowych* (2010), *Prawo ubezpieczeniowe* (2020); radca prawny specjalizujący się w prawie ubezpieczeniowym.

Grzegorz Sikorski – doktor habilitowany nauk prawnych, adiunkt w Katedrze Prawa Handlowego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego; autor kilkudziesięciu publikacji z zakresu prawa cywilnego i gospodarczego, w tym bankowego, m.in.: *Komentarz do prawa bankowego* (1997), *Sytuacja prawna zastawnika w prawie polskim* (2010), *Prawo bankowe. Komentarz* (2015); *Umowa wspólnego rachunku bankowego w prawie polskim* (2023); współautor komentarzy do Kodeksu cywilnego (2013, 2014, 2019) i Kodeksu postępowania cywilnego (2017), *Systemu Postępowania Cywilnego. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne* (2021); adwokat.

Anna Sylwestrzak – doktor habilitowany nauk prawnych, profesor Uniwersytetu Gdańskiego; wykładowca akademicki; autorka kilkudziesięciu publikacji z zakresu prawa cywilnego, w tym monografii: *Skutki prawne separacji małżonków* (2007) oraz *Użytkowanie. Konstrukcja prawna* (2013).

Bartosz Szolc-Nartowski – doktor nauk prawnych, adiunkt w Zakładzie Prawa Rzymskiego (Katedra Prawa Cywilnego) Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego; autor publikacji z zakresu prawa rzymskiego i prawa cywilnego, w tym monografii *Error in nomine. Rzymska myśl prawnicza i współczesne wyzwania* (2013); radca prawny.

Komentarz do przepisów Kodeksu cywilnego uwzględnia najistotniejsze zagadnienia wykładni oraz reprezentatywne orzecznictwo z zakresu prawa cywilnego. Grono autorów – obejmujące przedstawicieli nauki prawa, jak również doświadczonych praktyków – zapewnia wysoki poziom opracowania oraz dobór omawianych kwestii pod kątem praktycznych potrzeb.

Zarówno sposób prezentacji tematów, jak i układ tekstu ułatwiają czytelnikowi odnalezienie poszukiwanych informacji. Komentarz do każdego przepisu stanowi spójny wywód, podzielony dla zwiększenia przejrzystości na tezy i tworzący logiczną całość. Dzięki temu tekst czyta się z łatwością, a zarazem zwiększa się jego przydatność, zwłaszcza dla studentów i aplikantów, dla których może spełniać funkcję podręcznika.

Autorzy uwzględniają ostatnie zmiany wprowadzone do przepisów Kodeksu cywilnego, w tym dotyczące:

- umowy pożyczki,
- niegodności dziedziczenia,
- cywilnoprawnych skutków wprowadzenia do polskiego systemu prawnego fundacji rodzinnej,
- ochrony dóbr osobistych,
- terminu świadczenia z tytułu zachowku,
- ochrony interesów małoletniego spadkobiercy.

Jasny język i klarowne wywody powodują, że książka będzie przydatna nie tylko praktykującym prawnikom i badaczom prawa, lecz także innym osobom poszukującym informacji z zakresu prawa cywilnego.

Małgorzata Balwicka-Szczyrba – doktor habilitowany nauk prawnych, profesor Uniwersytetu Gdańskiego, wykładowca akademicki, radca prawny; autorka kilkudziesięciu publikacji z dziedziny prawa cywilnego, w tym monografii *Przedawnienie roszczeń z tytułu odpowiedzialności deliktowej za szkody przyszłe na osobie* (2008) oraz *Korzystanie z nieruchomości przez przedsiębiorców przesyłowych – właściciele urzędzeń przesyłowych* (2015).

Anna Sylwestrzak – doktor habilitowany nauk prawnych, profesor Uniwersytetu Gdańskiego, wykładowca akademicki; autorka kilkudziesięciu publikacji z zakresu prawa cywilnego, w tym monografii *Skutki prawne separacji małżonków* (2007) oraz *Użytkowanie. Konstrukcja prawna* (2013).

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA: +48 801044 545
ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL
WWW.PROFINFO.PL